

2002

De sociale situatie in de Europese Unie

- In kort bestek -

De sociale situatie in de Europese Unie 2002

- In kort bestek -

INHOUD

Inleiding	5
I Belangrijkste sociale ontwikkelingen	7
1.1 Bevolkingsdynamiek	7
1.2 Enkele aspecten van de levensomstandigheden	7
II Trends in de uitgaven voor sociale bescherming	10
III Het mobiliteits- en migratieprobleem	12
3.1 Mobiliteit van de EU-burgers	12
3.2 Immigratie uit derde landen	14
Bijlagen	17
Sociale kernindicatoren	18
Vergrijzing van de bevolking	18
Migratie en asiel	18
Onderwijsniveau	19
Levenslang leren	19
Werkgelegenheid	20
Arbeidsdeelname van ouderen	20
Werkloosheid	21
Jeugdwerkloosheid	21
Langdurige werkloosheid	22
Socialezekerheidsuitgaven	22
Ouderdomsuitkeringen	23
Inkomensverdeling en regionale cohesie	23
Huishoudens met een laag inkomen	24
Werkloze huishoudens en lage lonen	24
Vrouwen in de besluitvorming	25
Werkende vrouwen	25
Beloning van vrouwen en mannen	26
Levensverwachting met/zonder beperkingen	26
Ongevallen en werkgerelateerde gezondheidsproblemen	27
Sociale kernindicatoren per lidstaat	29
Eurostat Data Shops	31

Inleiding

Sinds de top van Lissabon is de aandacht voor het sociaal beleid en de wisselwerking daarvan met het werkgelegenheids- en economisch beleid in de politieke discussie binnen de EU sterk toegenomen. In het licht van de Europese sociale agenda en de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de sociale integratie en de pensioenen krijgt de in deze publicatie geboden periodieke monitoring van de sociale situatie in Europa een nieuwe betekenis.

De demografische en sociale trends, de mondialisering, de veranderingen op het gebied van informatie en communicatie en de daaruit voortvloeiende nieuwe economie zijn de belangrijkste drijvende krachten die nieuwe uitdagingen en kansen creëren. Het doel van dit verslag is de daaruit voortvloeiende sociale ontwikkelingen en de implicaties voor de belangrijkste beleidsterreinen te belichten. Door mogelijkheden te creëren om beter te

anticiperen op en gebruik te maken van veranderingen, kunnen de economie en de samenleving deze uitdagingen beantwoorden.

Deze publicatie doet dienst als samenvatting van het volledige rapport en is onderverdeeld in drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste sociale ontwikkelingen aan de hand van de meest recente feiten en cijfers op Europees niveau. Het tweede bevat een korte analyse van de ontwikkelingen in de uitgaven voor de sociale bescherming in de afgelopen tien jaar. Het derde hoofdstuk tenslotte gaat nader in op de geografische mobiliteit, het speciale thema van dit jaar, en op de wisselwerking tussen de verschillende vormen van mobiliteit, van forenzenverkeer tot migratie, en de sociale structuur van de Europese samenleving.

1 Belangrijkste sociale ontwikkelingen

1.1 Bevolkingsdynamiek

De demografische ontwikkelingen bieden een goed uitgangspunt voor een 'portret' van de sociale situatie.

De Europeanen leven langer ... De levensverwachting bij de geboorte en op de pensioengerechtigde leeftijd zal naar verwachting nog verder toenemen.

Maar de vruchtbaarheidscijfers blijven erg laag ... Ofschoon de vruchtbaarheid niet meer zo sterk daalt als enkele jaren geleden, zijn de vruchtbaarheidscijfers nog steeds erg laag en niets wijst erop dat zij zich in de nabije toekomst zullen herstellen.

Bijgevolg is de EU-bevolking aan het vergrijzen ... Naarmate het aantal jonge intreders daalt en de ouderen op jaren komen, vergrijst de beroepsbevolking. Wanneer de baby-boomers vanaf 2010 met pensioen beginnen te gaan, zal de beroepsbevolking waarschijnlijk krimpen en de grijze druk plotseling toenemen. Op dit ogenblik maken ouderen 16% van de totale bevolking uit en ongeveer een kwart van de bevolking in de 'werkende' leeftijd (tussen 15 en 64 jaar). Tegen 2010 zal dit laatste percentage naar verwachting stijgen tot 27%. Ondertussen zal het aantal 'zeer oude' mensen van 80 jaar en ouder in de komende 15 jaar met bijna de helft toenemen.

De totale omvang en groei van de EU-bevolking zijn aan het veranderen. Na eeuwen van aanhoudende expansie is *het einde van de Europese bevolkingsgroei thans in zicht*. De meeste EU-regio's zullen hun bevolking voor 2015 waarschijnlijk zien stagneren of afnemen. Maar tussen de landen onderling zijn er grote verschillen in het tijdstip waarop en de intensiteit waarmee deze ontwikkelingen zullen plaatsgrijpen.

Terwijl de interne aanjagers van de bevolkingsgroei uitgeput raken, heeft de internationale migratie als factor in de bevolkingsgroei snel aan betekenis gewonnen – in de afgelopen vijf jaar was deze namelijk goed voor 70% van de bevolkingstoename in de EU. Dit verschijnsel heeft in het vooruitzicht van een vergrijzende en krimpende beroepsbevolking aan nieuwe betekenis gewonnen.

Ondertussen worden de huishoudens kleiner ... Bij de veranderingen in de leefvormen en gezinsstructuren zijn drie ontwikkelingen het vermelden waard. Het percentage huishoudens met twee of meer volwassenen en kinderen ten laste is geleidelijk aan het afnemen: van 52% in 1988 tot 46% in 2000. Het aantal alleenstaanden neemt toe en de gemiddelde omvang van de huishoudens wordt kleiner. Hoewel het aandeel kinderen ten laste in eenoudergezinnen (hoofdzakelijk met hun moeder) nog steeds relatief klein is, is het de laatste 15 jaar aanmerkelijk toegenomen – in 1998 woonde 13% van alle kinderen ten laste met één ouder tegen slechts 8% in 1983. Voor het huwelijk wordt er steeds vaker samengewoond, aangezien jonge mensen geneigd zijn het huwelijk uit te stellen tot het ogenblik waarop zij kinderen willen

of er zeker van zijn dat hun relatie stand zal houden. In 2001 was 33% van de samenwonende jongeren (onder de 30) ongehuwd.

Hoewel deze trends in de hele Unie waargenomen kunnen worden, verschilt de mate waarin aanzienlijk per lidstaat.

1.2 Enkele aspecten van de levensomstandigheden

In de afgelopen jaren zijn de levensomstandigheden van de meeste EU-burgers er dankzij de sterke en aanhoudende economische groei en gunstigere werkgelegenheidssituatie beter op geworden. In 2000 hadden ongeveer 166 miljoen mensen in de Unie werk, ongeveer 10 miljoen meer dan in 1995, wat neerkomt op een arbeidsparticipatie van 63,3%. Vrouwen namen het grootste deel van de werkgelegenheids groei voor hun rekening. Het totale aantal werklozen in de EU-15 daalde tot ongeveer 14 miljoen ofte wel 8,2% van de beroepsbevolking, het laagste werkloosheidscijfer sinds 1992. Deze gunstige ontwikkelingen ten spijt, is de werkloosheid nog steeds te hoog; een aanzienlijk deel van de EU-bevolking dreigt nog steeds in armoede te vervallen en wordt met sociale uitsluiting bedreigd. Bovendien leidt de recente minder gunstige economische ontwikkeling tot verdere zorg op dit gebied.

Een korte blik op drie belangrijke aspecten van de levensomstandigheden die een grote rol spelen in de algemene kwaliteit van het dagelijks leven van de burger – gezondheid, inkomen en onderwijs – leert dat:

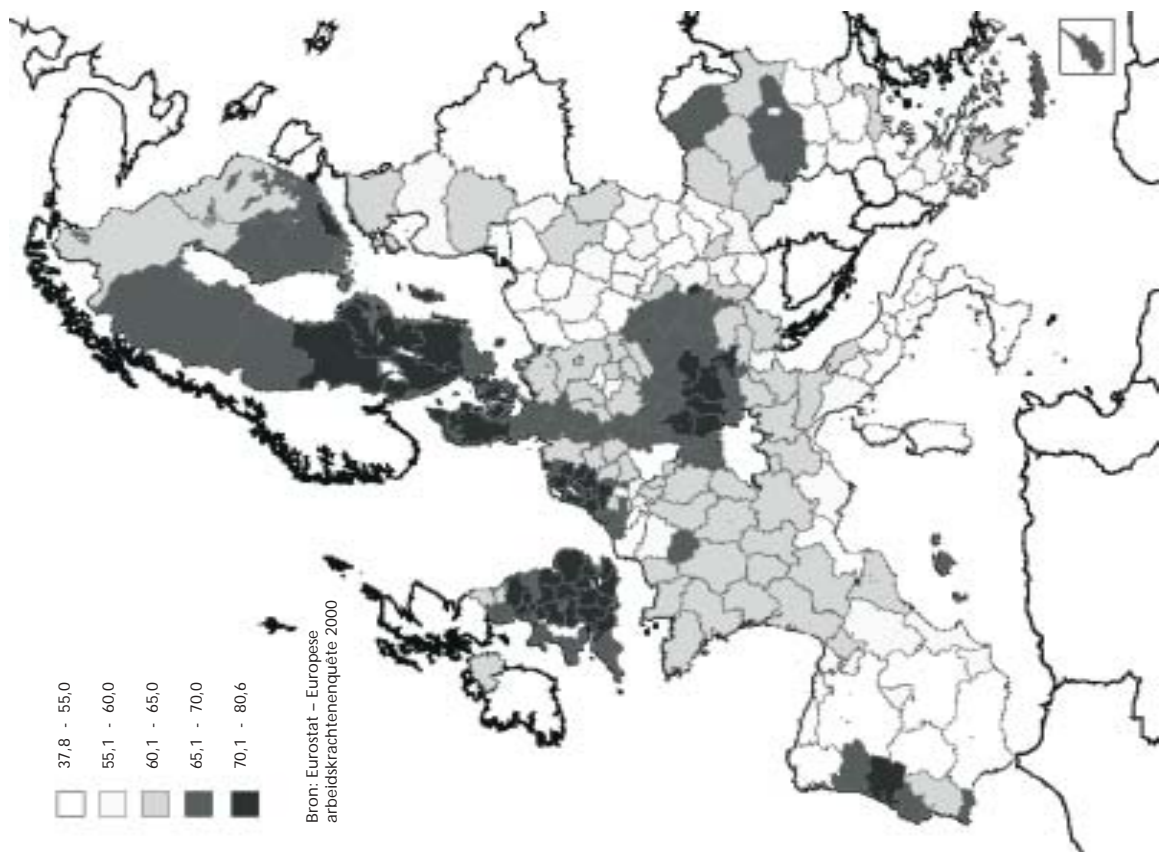
De gezondheid erop vooruitgaat, maar dat er nog steeds sprake is van grote sociale verschillen in de gezondheidstoestand

De Europeanen zien gezondheid als een cruciale factor voor hun levenskwaliteit (zie Sociale situatie in de Europese Unie, 2001). Onderzoek naar de sociale gezondheidsdeterminanten toont aan er een positieve correlatie bestaat tussen onderwijs, inkomen, een goede baan en passende huisvesting enerzijds en een goede gezondheid anderzijds. Een aantal studies brengt grote verschillen aan het licht in de gezondheidssituatie tussen bevolkingsgroepen en een toenemende kloof in de levensverwachting tussen rijk en arm in de samenleving¹.

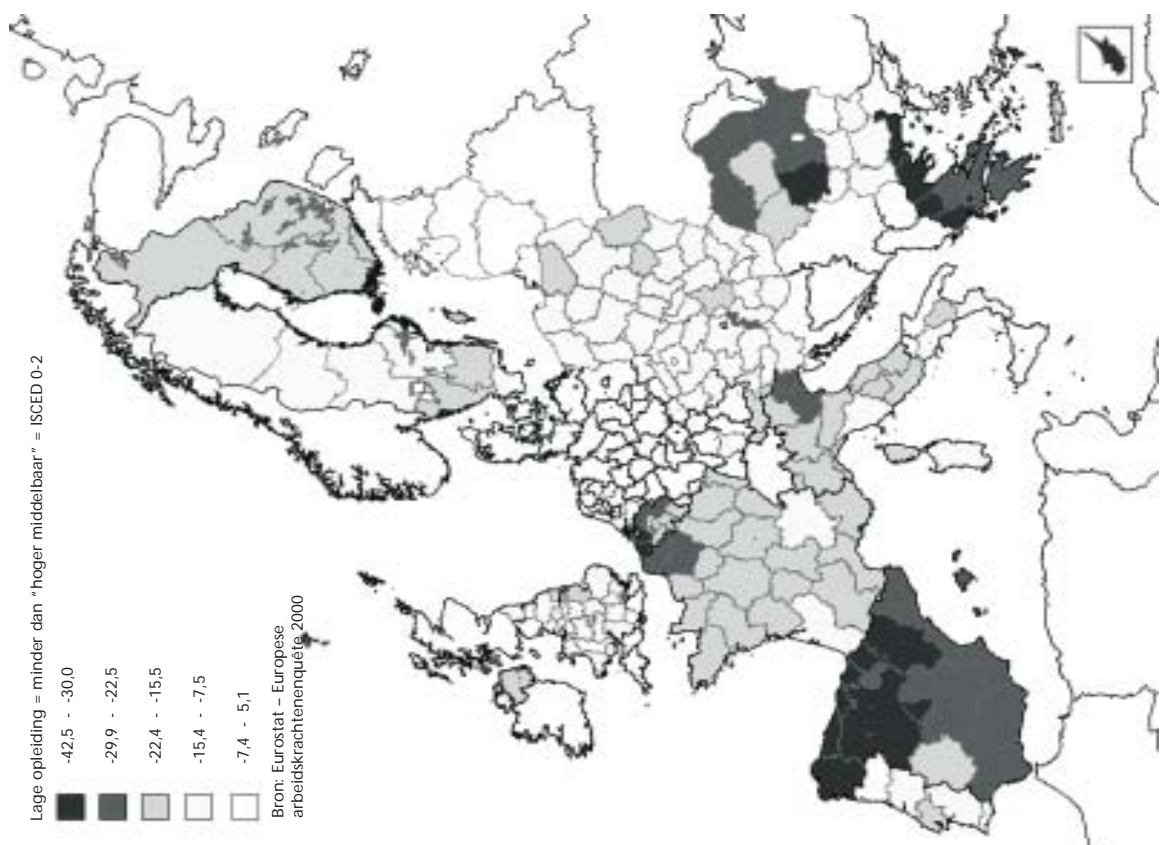
In de hele EU ervaart ongeveer 10% van de volwassenen (16 jaar en ouder) zijn gezondheid als 'slecht' of 'zeer slecht'. 68% vindt die 'goed' of 'zeer goed' terwijl de overige 22% hun gezondheid als 'redelijk' beschrijven. Het percentage personen in de categorie '(zeer) slecht' stijgt met de leeftijd: bijna een op de vier ouderen beschreven hun gezondheid als zodanig. Alle leeftijden tezamen genomen, waarden vrouwen hun gezondheid eerder als '(zeer) slecht' dan mannen. Mensen in het laagste inkomenskintiel zijn ook aanmerkelijk eerder geneigd hun gezondheid als slecht tot zeer slecht aan te merken (13%) dan die in het hoogste kwintiel (5%).

¹ Zie bijvoorbeeld OESO, *Health at a glance, 2001. Preparing for an ageing world: the case for cross national research*, NAS, 2001. World Health Report, 2000.

Arbeitsparticipatie (15-64-jarigen) - Jaar 2000

Vooruitgang op onderwijsgebied: de daling van het aandeel lager opgeleiden (verschil tussen de percentages lager opgeleiden in de leeftijdsgroepen 25-34 en 45-54), jaar 2000

Bij zowel mannen als vrouwen zijn hart- en vaatziekten in de Unie doodsoorzaak nummer een (Frankrijk uitgezonderd). Externe oorzaken van letsel en vergiftiging zijn de belangrijkste doodsoorzaak bij jongeren (tussen 15 en 34 jaar) maar vertegenwoordigen slechts een gering percentage van de doodsoorzaken bij de personen van 55 jaar en ouder. Kanker is de belangrijkste doodsoorzaak onder de 45-64-jarigen. Bij de mensen van 75 jaar en ouder zijn hart- en vaatziekten goed voor ongeveer de helft van de sterfgevallen.

Onderwijs: toegang en opleidingsniveaus worden beter, maar niet voor iedereen

Het opleidingsniveau is de laatste dertig jaar aanmerkelijk verbeterd, vooral onder vrouwen. Tegenwoordig heeft meer dan 76% van de mensen tussen 25 en 29 jaar hoger middelbaar onderwijs genoten. De verbetering van het onderwijsniveau is een van de belangrijkste prestaties van de laatste decennia. In 2000 had een op de vijf 45-54-jarigen en een op de vier 25-34-jarigen een tertiaire opleiding voltooid. Bij dezelfde twee groepen is het aandeel met een laag opleidingsniveau respectievelijk 41% en 26%. Nog altijd 20% van de 18-24-jarigen heeft in het beste geval echter niet meer dan een diploma lager middelbaar onderwijs.

Voor de hele Unie geldt dat, hoe hoger het opleidingsniveau van volwassenen, des te groter hun kansen op verder onderwijs en training. In de hele EU heeft in 2000 8% van de bevolking tussen 25 en 64 jaar deelgenomen aan onderwijs/training (in de laatste vier weken). Dergelijke opleidingsactiviteiten schijnen couranter te zijn in de Noordse landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Ouderen ontvangen doorgaans minder opleiding dan jongeren. In de noordelijke lidstaten zijn vrouwen veel beter vertegenwoordigd in de opleidingsactiviteiten dan in de zuidelijke.

Werkgelegenheidsvooruitzichten op regionaal niveau: onderwijs speelt een belangrijke rol

Gedurende 1996-2000 nam de werkgelegenheid in de regio's sterk toe voor werknemers die hoger middelbaar en hoger onderwijs hebben genoten, maar zij nam af voor de lagere onderwijsniveaus. Verschillende regio's geven uiteenlopende vooruitzichten te zien, afhankelijk van de bestaande arbeidsparticipatie en de vooruitgang in opleidingsniveau. De kaarten 1 en 2 op de volgende bladzijde laten zien dat sommige regio's in Noord-Spanje bijvoorbeeld, met een relatief lage arbeidsparticipatie, grote vooruitgang hebben geboekt qua opleidingsniveau. Daarom is de kans groot dat de totale arbeidsparticipatie in Spanje zal toenemen en dat er betere banen komen voor beter gekwalificeerde mensen. Aan het andere einde van de schaal staat Denemarken met een zeer hoge arbeidsparticipatie en een reeds gunstige opleidingsmix binnen de bevolking, en daarom is hier minder ruimte voor werkgelegenheidsgroei.

Inkomensverdeling: de situatie van de huishoudens met een

laag inkomen blijft onveranderd

In 1998 lag het mediaan equivalent nettojaarinkomen rond de 11.700 koopkrachtstandaarden-KKS (met de bevolking van de EU-15 gewogen rekenkundig gemiddelde). In de meeste lidstaten is ongeveer 70% van het inkomen afkomstig uit arbeid, ongeveer 25-30% uit pensioenen en andere sociale uitkeringen, en het kleine resterende deel uit kapitaal en andere particuliere bronnen.

Hoewel de sociale uitkeringen geen groot deel van het inkomen uitmaken, geniet 73% van de EU-burgers dergelijke overdrachten, hetzij direct, hetzij indirect via andere leden van het huishouden.

Op EU-niveau ontving de onderste (armste) 20% van de bevolking in 1998 8% van het totale inkomen, terwijl de bovenste (rijkste) 20% 39% van het totale inkomen ontving, d.w.z. 5,4 keer zoveel. In de lidstaten met lagere gemiddelde inkomens is de ongelijkheid doorgaans ook groter. Deze kloof tussen de rijksten en de armsten is het kleinst in Denemarken (2,7), Finland (3,0) en Zweden (3,4), en het grootst in de zuidelijke lidstaten, België, het Verenigd Koninkrijk en Ierland.

In 1998 dreigde circa 18% van de EU-burgers, ofte wel 68 miljoen mensen, in armoede te vervallen, d.w.z. dat zij een equivalent inkomen hadden van minder dan 60% van het mediaan inkomen in hun respectieve lidstaten. Ongeveer de helft hiervan had gedurende ten minste drie opeenvolgende jaren in deze situatie verkeerd. Sommige soorten huishoudens lopen een groter risico in armoede te vervallen: eenoudergezinnen met kinderen ten laste, alleenstaande jongeren, alleenstaande ouderen en alleenstaande vrouwen.

Een belangrijke oorzaak van armoede en sociale uitsluiting is werkloosheid of een laag inkomen uit arbeid. In 1998 dreigde van de personen die in een huishouden leven waar niemand in de werkende leeftijd een baan heeft, 51% in armoede te vervallen, ongeveer 2,3 keer zoveel als wanneer ten minste een persoon in het huishouden werkt.

2 Ontwikkelingen in de uitgaven voor sociale bescherming

Sociale bescherming is de hoeksteen van het EU-beleid ter bestrijding van armoede en ter versterking van de sociale samenhang. Bovendien hebben recente Europese Raden benadrukt dat de sociale bescherming een integrerend deel uitmaakt van de economische ontwikkeling in de EU. In dit hoofdstuk wordt een onderzoek van de ontwikkelingen in de uitgaven voor sociale bescherming gepaard aan een analyse van het herverdelend effect van sociale overdrachten en een studie van de prevalentie en omvang van de ontvangsten uit sociale overdrachten op huishoudensniveau².

De sociale bescherming is van grote invloed op de sociale situatie

In de stelsels van sociale bescherming in de Europese Unie gaan aanzienlijke bedragen om. In 1998 beliepen de bruto-uitgaven voor sociale bescherming in de EU 27,7% van het BBP.

De Europese stelsels van sociale bescherming zijn een combinatie van sociale verzekeringselementen (herverdeling tussen de verschillende levensfasen) en herverdelings-elementen (herverdeling tussen inkomensgroepen), en zijn van grote invloed op de levensomstandigheden van het overgrote deel van de EU-burgers. Verschillen in belasting-/uitkeringsstructuren en het daarmee samenhangende beleid tussen de lidstaten zijn bepalend voor de omvang en de aard van dit effect.

Het merendeel van de mensen in de Unie leeft in een huishouden dat ten minste één soort sociale uitkering ontvangt³. In Griekenland, Italië en Spanje ligt dit percentage tussen de 50% en 60%, maar in de rest van de EU tussen de 80% en 95%.

In alle lidstaten verkleinen sociale uitkeringen het percentage mensen dat in armoede dreigt te vervallen, met 5-15% in Griekenland en Italië tot meer dan 70% in Finland; het EU-gemiddelde ligt bij 31%.

Verschillen in de uitgaven voor sociale bescherming tussen de lidstaten

In 1998 bedroegen de bruto-uitgaven voor sociale bescherming in de EU ongeveer 5600 ecu per hoofd van de bevolking (de ecu werd in 1999 door de euro vervangen). Rekening houdend met de prijsverschillen tussen de landen – d.w.z. dat de uitgaven in koopkrachtstandaarden (KKS) worden gemeten – varieerden de uitgaven van 8.600 KKS per hoofd in Luxemburg en 7.100 KKS in Denemarken tot 3.100 KKS per hoofd in Griekenland en Portugal. Het EU-gemiddelde lag bij ongeveer 5.500 KKS per hoofd.

Bijgevolg zijn de verschillen in uitgaven voor sociale bescherming, uitgedrukt in KKS per hoofd, tussen de lidstaten nog steeds erg groot. Zoals in het verslag van vorig jaar te lezen was, bestaat er een tamelijk nauwe relatie tussen de uitgaven voor sociale bescherming en het BBP per hoofd. Men dient evenwel te bedenken dat verschillen in de uitgaven

voor sociale bescherming niet noodzakelijkerwijs duiden op reële verschillen in de mate waarin het welzijn van de burgers of de ontwikkeling van een efficiënte economie bevorderd worden. Waar het op aankomt is de exacte aard (bv. het relatieve accent op actieve en passieve maatregelen) en het effect van de voorzieningen (bv. de nettowaarde en de kosteneffectiviteit ervan). Bovendien kunnen metingen van de bruto-uitgaven een vertekend beeld geven van de feitelijke situatie.

Bruto- versus netto-uitgaven

De bruto-uitgaven kunnen immers een onnauwkeurige indicatie geven van de hoeveelheid geld die hier feitelijk omgaat. Brutocijfers houden geen rekening met de belastingen en sociale lasten die op uitkeringen kunnen worden geheven, en zijn exclusief de zogenaamde 'belastinguitgaven', d.w.z. overdrachten door middel van belastingvoordelen of toelagen in plaats van rechtstreeks via uitgaven in contanten.

Gegevens voor de EU-15 over de netto sociale uitgaven zijn nog niet beschikbaar. Maar voor 1995 heeft de OESO⁵ de omvang van de belastingen en sociale lasten op uitkeringen en van de belastinguitgaven voor sommige landen in de EU geraamd. Kijken we vervolgens naar de netto in plaats van naar de bruto-uitgaven, dan blijken de verschillen tussen de lidstaten kleiner dan bij de brutocijfers en komen we uit op een andere rangorde van de landen wat de uitgaven in verhouding tot het BBP betreft. Bijzonder opmerkelijk is dat de uitgaven in Zweden nagenoeg op hetzelfde niveau liggen als in Duitsland (ongeveer 28% van het BBP) en dat die in Denemarken en Nederland zakken tot onder het niveau in het UK of België.

Gaan we nog een stap verder en kijken we aan de hand van de Huishoudpanel (ECHP)-gegevens naar de kosten van de sociale bescherming uitgedrukt als netto-uitkeringen in KKS per hoofd op huishoudensniveau, dan is de rangorde van de lidstaten volgens wat zij uitgeven, nog meer veranderd. In dit geval komen opeens België en Finland uit de bus als de lidstaten die het meeste aan sociale bescherming uitgeven. Het zal duidelijk zijn dat men voorzichtig moet zijn met de indeling van de lidstaten naar de hoogte van de uitgaven voor sociale bescherming en zelfs nog voorzichtiger met het trekken van conclusies uit de gegevens over de uitgaven alleen omtrent het relatieve effect op de burgers en de economie.

Zolang er echter geen gegevens over de netto-uitgaven voor de EU-15 beschikbaar zijn, zullen we voor de ontwikkelingen van de uitgaven af moeten gaan op de cijfers voor de bruto-uitgaven.

Veranderingen in de bruto sociale uitgaven, 1990-98

De bewegingen in de bruto-uitgaven voor sociale bescherming als aandeel van het BBP gedurende de afgelopen tien jaar weerspiegelen cyclische ontwikkelingen en een inhaal-effect bij sommige lidstaten.

2 De belangrijkste bron zijn de gegevens die door Eurostat zijn bijeengebracht in het Europees Systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS).

3 Huishoudpanel van de Europese Gemeenschap (ECHP) 1997.

4 De sociale situatie in de Europese Unie, 2001: deel 2, blz. 50-54.

5 Willem Adema, *Net social expenditure, Labour Market and Social Policy Occasional Papers*, No.39, OESO, 1999.

De bruto-uitgaven voor sociale bescherming in de Unie zijn tussen het einde van de economische recessie in 1994 en 1998, toen het economisch herstel goed op gang was, minder gestegen dan het BBP.

De daling in de sociale uitgaven ten opzichte van het BBP⁶ deed zich tussen 1994 en 1998 in de meeste lidstaten voor, net als de stijging in de vier jaar daarvoor.

Veranderingen in de bruto-uitgaven voor sociale bescherming naar functie 1990-1998

Tussen 1990 en 1998 deed een van de grootste stijgingen van de uitgaven zich niet voor bij de ouderdomspensioenen of in de gezondheidszorg, maar bij de huursubsidies. Met een jaarlijks groeipercentage op EU-niveau van bijna 5% in termen van koopkracht in deze acht jaar waren de huursubsidies de post met een van de grootste toenames. De groei deed zich vooral voor in de eerste jaren van de periode in kwestie en kan samenhangen met de werkloosheidsstijging op dat tijdstip.

Een andere post die snel is gestegen, is die van de gezinsuitkeringen (inclusief moederschapstoelagen) met een toename van zo'n 3,5% per jaar in termen van koopkracht. Niettemin zijn de uitgaven voor deze post gedurende de vier jaren 1994-1998 in vier landen (Nederland, Oostenrijk, Finland en Zweden) gedaald, in tegenstelling tot de groei met meer dan 6% per jaar in Duitsland, Spanje, Ierland en Luxemburg.

De uitgaven voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen zijn ook met ongeveer 3,5% gegroeid. Ook deze stijging deed zich vooral voor in het begin van de periode in kwestie, behalve in Griekenland en Ierland. Toch zijn zij in Nederland gedurende de vier jaren vanaf 1994 met 6% per jaar gedaald als gevolg van de aanscherping van het stelsel en de verschuiving van de verantwoordelijkheid voor de betaling van de staat naar de werkgevers.

De uitgaven voor zowel de ouderdomsuitkeringen als voor gezondheidszorg/ziekte zijn gedurende deze acht jaar met ongeveer 2,5% per jaar in termen van koopkracht gestegen. In beide gevallen was het groeipercentage in de tweede helft van die periode lager. Niettemin stegen de uitgaven in 7 van de 15 lidstaten in de vier jaar vanaf 1994 met 3% per jaar of meer en stegen de ouderdomsuitkeringen in Griekenland en Portugal zelfs met meer dan 7% per jaar.

De groei van de uitgaven voor werkloosheidsuitkeringen in de Unie kwam ten slotte uit op gemiddeld minder dan 1,5% per jaar.

Het herverdelend effect van de sociale overdrachten

Alle lidstaten gebruiken hun sociale zekerheids- en belastingstelsels om de door de markt gecreëerde inkomensverdeling⁷ te corrigeren. Als we kijken naar het herverdelend effect van de sociale bescherming en de belastingen, komen we tot interessante bevindingen. De bijdrage van de sociale overdrachten (en belastingen) tot de verkleining van de marktongelijkheid van inkomens op huishoudensniveau blijkt, alle verschillen ten spijt, in alle lidstaten aanzienlijk. Deze verschillen hangen niet alleen samen met het volume van de sociale overdrachten, maar ook met de mate van doelgerichtheid. De verkleining van de marktongelijkheid reikt van circa 40% in Zweden, Finland en Frankrijk tot ongeveer 20% in Portugal. Bovendien zien we ook dat de bijdrage van de sociale uitkeringen tot de verkleining van de marktongelijkheid⁸ aanzienlijk groter is dan de bijdrage van de belastingen, en zulks in alle lidstaten.

In alle lidstaten bestaat de sociale bescherming uit verschillende combinaties van publieke en particuliere, formele en informele voorzieningen. Nu de maatschappij aan het vergrijzen is, zal het evenwicht tussen deze vier componenten waarschijnlijk veranderen. Nu de huishoudens kleiner worden en zowel man als vrouw werken, zullen de zorgmogelijkheden van de gezinnen afnemen en zal een groter percentage van de welzijnsvoorzieningen door de formele sector moeten worden geleverd en gefinancierd. Evenzo zal er, nu de regeringen de sociale verzekeringsstelsels voor de pensioen-, arbeidsongeschiktheids- en ziekte-uitkeringen opnieuw in evenwicht proberen te brengen, waarschijnlijk een verschuiving van taken en kosten plaatsvinden van de openbare stelsels naar de beroeps- en individuele regelingen.

In de toekomst valt daarom te verwachten dat de uitgavengegevens op een groter aandeel van de welzijnsvoorzieningen betrekking zullen hebben. Tegelijkertijd is het belangrijk dat in de toekomst alle formele uitgaven, zowel de publieke, als die van de beroeps- en individuele regelingen, in de uitgavengegevens begrepen zijn.

6 Men dient te bedenken dat veranderingen in het aandeel van de uitgaven voor sociale bescherming in het BBP niet noodzakelijkerwijs het gevolg zijn van beleidswijzigingen. Zij zijn grotendeels slechts het gevolg van veranderingen in de conjunctuurcyclus: wanneer het BBP toeneemt, neemt het relatieve aandeel af, ofschoon de uitgaven hetzelfde zijn of zelfs kunnen toenemen – en omgekeerd.

7 Er is alleen gekeken naar de sociale uitkeringen ter vervanging of aanvulling van het inkomen en naar de directe belastingen en sociale verzekeringsbijdragen. Omdat er maar beperkt gegevens beschikbaar zijn voor indirecte belastingen (zoals BTW en accijnzen) en uitkeringen ter vergoeding van specifieke kosten (bv. medische uitgaven), zijn deze buiten beschouwing gelaten.

8 Gebaseerd op de berekening van de Gini-coëfficiënt.

3 Het mobiliteits- en migratieprobleem

De twee belangrijkste categorieën van geografische mobiliteit die in dit deel besproken worden, zijn de migratiestromen van de EU-burgers en die van derdelanders die de EU binnenkomen.

Het recht van vrij verkeer is een grondrecht in het EG-Verdrag. Europese burgers mogen in elke lidstaat werken en hebben het recht van verblijf voor zichzelf en hun gezinsleden, en zij mogen niet worden gediscrimineerd op grond van hun nationaliteit. Vrij verkeer kan betekenen naar een andere lidstaat verhuizen of dagelijks of wekelijks naar een ander land pendelen.

Mobiliteit wordt in het kader van het werkgelegenheidsbeleid dikwijls gezien als een van de belangrijkste factoren om de flexibiliteit te vergroten en onevenwichtigheden op de arbeidsmarkt aan te pakken. Het aanhoudend creëren van nieuwe banen en de snelle veranderingen in de vraag naar arbeid, vooral sinds 1997, hebben de noodzaak van arbeidsmobiliteit geaccentueerd. Op EU-niveau was de discussie bijzonder relevant in het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie. Arbeidsmobiliteit heeft zowel een beroeps- als een geografische dimensie. Terwijl het wisselen van baan en levenslang leren veruit de belangrijkste factoren zijn voor de aanpassing van de beroepsbevolking aan de nieuwe economische omstandigheden, kan een betere geografische mobiliteit een belangrijke rol spelen bij de aanpak van schaarste op de arbeidsmarkt en de bevordering van de economische ontwikkeling.

Behalve voor de werkgelegenheid heeft geografische mobiliteit belangrijke sociale en culturele gevolgen. In dit verband verdient migratie speciale aandacht. Het groeiende aantal immigranten uit derde landen wordt geconfronteerd met uiteenlopende sociaal-economische omstandigheden die nieuwe uitdagingen voor de ontvangende samenlevingen met zich meebrengen. Immigranten brengen echter ook verschillende culturele achtergronden samen die nieuwe mogelijkheden bieden voor de uitwisseling van kennis en de kruisbestuiving van verschillende culturen.

3.1 Mobiliteit van de EU-burgers

Ondanks de grote vooruitgang die de laatste decennia in de EU is geboekt bij de verwijdering van belemmeringen voor het vrije verkeer van personen, is de geografische mobiliteit tegenwoordig zeer gering in vergelijking met de jaren vijftig en zestig. De geografische mobiliteit tussen de lidstaten wordt op het ogenblik geraamd op ergens tussen de 0,1 en 0,2 procent van de totale bevolking per jaar. Bovendien hangt die slechts ten dele samen met de arbeid. Volgens een Eurobarometer-enquête⁹ veranderen EU-burgers niet erg vaak van woonplaats; gemiddeld 38% is in de laatste tien jaar verhuisd. Maar dit Europees gemiddelde verhuult grote verschillen tussen de lidstaten, met een duidelijke deling tussen Noord en Zuid (plus Ierland).

Verhuizen binnen dezelfde stad of hetzelfde dorp is de meest voorkomende vorm van mobiliteit, en naar mate de afstand groter wordt, wordt er minder verhuisd. Van al degenen die in de afgelopen tien jaar minstens een keer zijn verhuisd, deed 68% dat binnen dezelfde stad of hetzelfde dorp, maar in deze tien jaar verhuisde minder dan 5% naar een ander land binnen de Europese Unie en ongeveer hetzelfde percentage naar een ander land buiten de EU. De belangrijkste reden voor een verhuizing zijn familie- of persoonlijke omstandigheden (54%), gevolgd door huisvesting (18%) of het werk (15%). Onderzoek in de VS¹⁰ komt tot soortgelijke conclusies waar het de redenen voor verhuizing betreft, ofschoon de mobiliteit in de VS aanzienlijk hoger is dan in de EU.

Voor deze teruggang in de Europese mobiliteit gedurende de laatste dertig jaar zijn diverse redenen aan te voeren. De zuidelijke regio's, die kort na de oorlog zwaar werden getroffen door ernstige economische en sociale problemen, hebben sindsdien spectaculaire vorderingen gemaakt met het verkleinen van de kloof die hen van hun welvarende Europese partners scheidde. Vandaag de dag bieden zij hun burgers een relatief hoge levensstandaard en sociale zekerheid.

De geleidelijke overgang van laaggeschoolde, arbeidsintensieve productie vlak na de oorlog naar de huidige kennis-economie, die in het begin van de jaren zeventig haar intrede deed, kan ook hebben bijgedragen tot deze daling van de algemene mobiliteit en juist tot de migratie van hoogopgeleiden.

Andere belangrijke factoren die van invloed zijn op de mobiliteit binnen de EU

De taal is nog steeds een van de belangrijkste belemmeringen om naar een ander land te verhuizen. Zevenenveertig procent van de Europeanen zegt alleen hun moedertaal machtig te zijn, terwijl uit een recente Eurobarometer-enquête blijkt dat slechts 29% van de Europese burgers bereid is in een ander EU-land te gaan wonen waar een andere dan de eigen taal gesproken wordt. De waarschijnlijkheid dat Europeanen een vreemde taal kennen, neemt af met de leeftijd en neemt toe met het opleidingsniveau.

Het potentiële verlies van sociale netwerken vormt ook een belemmering voor migratie. Het gemis van de familie en ook de sociale en culturele verschillen kunnen belangrijke obstakels zijn voor het opnieuw opbouwen van zulke netwerken in de nieuwe omgeving. Doorgaans vinden hoger opgeleiden het gemakkelijker nieuwe sociale netwerken op te bouwen.

De toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen wordt vaak gezien als een extra factor die de geografische mobiliteit beperkt, aangezien verhuizen vaak betekent dat er nieuw werk voor twee mensen met verschillende beroepsloopbanen moet worden gevonden.

9 Eurobarometer 54.2, 2001

10 "An overview of labour mobility in the United States" – F.W. Horvarth (U.S. Bureau of Labour Statistics).

De beschikbaarheid van betaalbare en goede huisvesting is een andere doorslaggevende factor in de beslissing om te verhuizen. De huisvestingsomstandigheden zijn in de afgelopen decennia in Europa over de gehele linie verbeterd. De meeste mensen, zelfs in de minder rijke lidstaten, beschikken over huisvesting van redelijke kwaliteit. In de meeste lidstaten zijn de woonlasten echter aanzienlijk gestegen, vooral voor de minder rijke huishoudens. Bovendien blijft ondanks de massale nieuwbouw van woningen het aanbod tenachter bij de groeiende vraag. Hogere normen en de trend naar meer, maar kleinere huishoudens zijn ook factoren die het steeds moeilijker maken vraag en aanbod in evenwicht te brengen. In de meeste stedelijke gebieden is er een duidelijk tekort aan woningen, met name betaalbare huisvesting van een redelijke kwaliteit. De problemen bij het vinden van een betaalbare en geschikte woning in een andere regio of een ander land kunnen een negatieve rol spelen in iemands beslissing om te verhuizen. De tegenzin van mensen om te verhuizen, zoals duidelijk wordt uit een recente Eurobarometer, houdt duidelijk verband met enkele van de onzekerheden en tekorten die de woningmarkt in het grootste deel van Europa kenmerken.

Toekomstige ontwikkelingen die de mobiliteit beïnvloeden

Europa verandert qua bevolkingsopbouw en gedrag, wat gevolgen heeft voor de toekomstige geografische mobiliteit. Het zal niemand verbazen dat de meeste jongeren in de laatste tien jaar ten minste een keer verhuisd zijn (45% van degenen tussen 15 en 24 jaar en bijna 60% van degenen tussen 25 en 39 jaar), voornamelijk vanwege familieomstandigheden, het werk of de school. Jongeren trekken vooral naar grote stedelijke gebieden, waar de keuzemogelijkheden uit het oogpunt van onderwijs, werk en levensstijl talrijker zijn. Er is een belangrijke Noord-Zuidverdeling in de Unie als het gaat om het tijdstip en de frequentie van de verhuizingen¹¹, waarbij de jongeren in het Zuiden het ouderlijk huis later verlaten dan die in het Noorden. Vermeldenswaardig is ook dat het maatschappelijk niveau van mobiliteit waarschijnlijk beïnvloed wordt door de geleidelijke teruggang in de omvang van de groep jongeren (15 tot 29 jaar) als gevolg van grote daling van het vruchtbaarheidscijfer in de afgelopen 30 jaar. In 1990 vertegenwoordigde deze groep 23,2% van de EU-bevolking, in 2000 19,6% en volgens het referentiescenario van Eurostat zal die in 2010 verder afgenomen zijn tot 17,8%.

Hoger opgeleiden zijn het meest mobiel; voor 11 lidstaten namelijk hebben de mensen die in een andere lidstaat wonen een hogere opleiding dan hun landgenoten in het eigen land. Een hogere opleiding en de toenemende economische integratie, in combinatie met een betere beleidscördinatie, zullen dit mobiliteitspotentieel geleidelijk vergroten.

Mobiliteit en regionale problemen

Maatregelen voor regionale ontwikkeling zijn bijzonder belangrijk om zowel excessen in regionale polarisatie te voorkomen als de mogelijkheden voor geografische mobiliteit te optimaliseren. De laatste decennia is er een grote stroom mensen geweest die voornamelijk van het platteland naar de stad trokken. Dit heeft een proces van regionale polarisatie in de hand gewerkt.

Binnen de EU zijn er 70 regio's (ongeveer een op de drie) waar meer dan 50% van de bevolking in een "dicht bevolkt gebied"¹² woont. Deze 70 regio's maken 14,7% van het totale grondgebied van de EU-15 uit en herbergen 45,2% van de bevolking van de EU-15. De grote stedelijke gebieden hebben een groei en verjonging van hun bevolking doorgemaakt, terwijl de afgelegen plattelandsgedebieden werden geconfronteerd met een versnelde vergrijping en economische teruggang.

De huidige bevolkingsprognoses duiden erop dat dit verschil tussen de regio's nog verder zal groeien, met name met betrekking tot de bevolking in de werkende leeftijd. Tussen 2000 en 2015, zo wordt geraamd, zal op regionaal (Nuts2) niveau de bevolking in de werkende leeftijd in de 10 minst bedeelde regio's met 12% afnemen, terwijl die in de 10 rijkste met 15% zal groeien.

Behalve voor de economische bedrijvigheid, heeft deze regionale polarisatie ook gevolgen gehad voor de kwaliteit van de levensomstandigheden. Een aanhoudende bevolkingsafname maakt de levering van openbare diensten (zoals onderwijs en gezondheidszorg) in die dunbevolkte regio's duurder, terwijl de bevolkingsconcentraties in de grote stedelijke gebieden andere maar even moeilijke problemen veroorzaken zoals verkeerscongestie, verontreiniging enz. Daarom is het belangrijk speciale aandacht te besteden aan de regionale dimensie bij de ontwikkeling van beleid ter bevordering van de geografische mobiliteit.

Als we kijken naar de ontwikkelingen van de mobiliteit op langere termijn, kan als gevolg van de snelle technologische veranderingen, in het bijzonder de verwachte vooruitgang van de telecommunicatie en het vervoer, de geografische mobiliteit aan betekenis inboeten (in vergelijking met de mobiliteit van vaardigheden) als middel om de allocatie van menselijke hulpbronnen te verbeteren.

Migratie en uitbreiding van de EU

De komende uitbreiding van de EU kan in een eerste stadium tot een grotere grensoverschrijdende mobiliteit leiden. De migratiedruk zal voornamelijk afhangen van de inkomensverschillen en de verschillen in de arbeidsmarktsituatie tussen de huidige en toekomstige lidstaten. Vermeld zij hier dat de vorige uitbreidingen tot Griekenland, Spanje en Portugal niet tot een toename van de migratiestromen uit deze landen naar de andere lidstaten hebben geleid. Gezien de economische en sociale vorderingen in deze landen, zijn het bovendien bestemmingslanden voor derdelanders geworden.

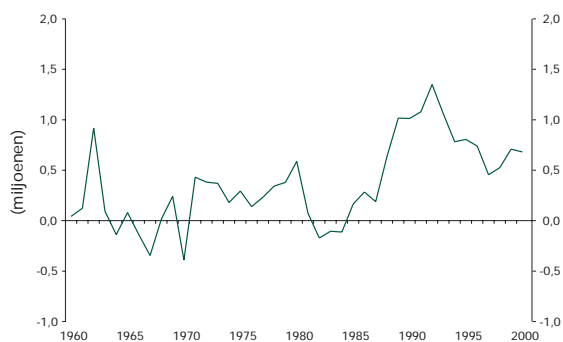
11 Sommige studies suggereren dat het feit dat zij het ouderlijk huis later verlaten, verband houdt met feit dat de jongeren in het Zuiden meer steunen op het gezin dan in het Noorden – zie G. B. Sgritta - Family and Welfare systems in the transition to adulthood- European Observatory on the Social Situation, Demography and Family.

12 Dit is een aaneengesloten geheel van lokale gebieden, elk met een bevolkingsdichtheid van meer dan 500 inwoners per vierkante kilometer, en met een totale bevolking voor het geheel van ten minste 50.000 inwoners. De gemiddelde bevolkingsdichtheid in de EU bedraagt 116 inwoners per vierkante kilometer.

3.2 Immigratie uit derde landen

Immigranten uit derde landen die de EU binnenkomen, vormen een andere belangrijke vorm van mobiliteit. De laatste decennia is een onregelmatig groeipatroon in het migratiesaldo waargenomen. Aantal en herkomst van de immigranten verschillen aanzienlijk in de tijd, afhankelijk van de politieke en economische situatie in de verschillende regio's van de wereld. De groei was met name sterk in de tweede helft van de jaren '80, toen er sprake was van een grote instroom uit Oost-Europa. Daarna hebben de oorlog in het voormalige Joegoslavië en de onstabiele situatie op de Balkan een flinke stroom immigranten op gang gebracht, voornamelijk uit de voormalige Joegoslavische Republieken en Albanië. Er zijn ook aanzienlijke immigratiestromen uit andere delen van de wereld, voornamelijk Azië en Noord-Afrika, die verband houden met een combinatie van economische, politieke en demografische factoren.

Grafiek 1 Migratiesaldo, Europese Unie 1960 - 2000

Het migratiesaldo is het verschil tussen het aantal personen dat de Europese Unie binnenkomt en het aantal personen dat de Unie verlaat.
Bron: Eurostat - Migratiestatistieken

In 1999 hadden 13 miljoen mensen¹³ ofte wel 3,4% van de EU-bevolking de nationaliteit van een derde land – een toename met 50% sinds 1985. Het aandeel was veel hoger in enkele Midden-Europese lidstaten (Oostenrijk 9,3% en Duitsland 6,7%) en veel lager in Spanje en Italië¹⁴. De toenemende immigratie van buiten de Unie is voornamelijk geconcentreerd in de uit economisch oogpunt meest welvarende regio's. De meeste grote stedelijke gebieden worden multicultureler en moeten adequate strategieën voor de sociale en economische integratie van de nieuwkomers en hun gezinsleden ontwikkelen. Anders dan de EU-burgers hebben onderdanen van derde landen geen recht van vrij verkeer in de Europese Unie.

Het in goede banen leiden van de immigrantenstroom uit derde landen vormt een steeds groter probleem voor het werkgelegenheids- en sociaal beleid in de lidstaten en de Unie als geheel. Ofschoon Europa te maken heeft gehad met een instroom van hoogopgeleiden in reactie op specifieke tekorten aan arbeidskrachten, betreft het thans vee-

lal jongeren met geringe kwalificaties. Pushfactoren in het land van herkomst gaan gepaard met een verscheidenheid aan pullfactoren in de gastlanden, bv. veroorzaakt door een tekort aan arbeidskrachten op regionaal niveau, de vergrijzing van de beroepsbevolking. Bij de geregistreerde instromen in 1999 waren de ex-Joegoslaven het talrijkst, gevolgd door de Polen, Noord-Afrikanen, mensen uit de voormalige Sovjet-Unie, en Turkije; maar de geregistreerden zijn slechts een deel van het totaalbeeld. Een groot aantal mensen komt en verblijft illegaal in de EU en doet zwart werk, dikwijls in sectoren en regio's met een meer ontwikkelde ondergrondse economie. Zowel de illegale als de legale immigranten zijn kwetsbaarder dan de nationale werknemers; zij zijn dikwijls bereid tot concessies wat hun loon en andere arbeidsrechten aangaat.

Arbeidsmarktparticipatie

De arbeidsmarktparticipatie verschilt sterk van de ene tot de andere migrantengroep. Voor de EU-burgers die in een andere lidstaat wonen en voor de werknemers uit de kandidaat-lidstaten in Midden- en Oost-Europa is die gelijk aan of hoger dan het EU-gemiddelde. Voor enkele andere migrantengroepen is de arbeidsparticipatie aanzienlijk lager, vooral onder de vrouwen uit Noord-Afrika en Turkije. In de groep 15-24-jarigen bedraagt de werkloosheid gemiddeld 16% voor EU-onderdanen, 15% voor de onderdanen van Turkije, 14% voor die uit de andere 12 kandidaat-lidstaten en 21% voor de mensen uit andere landen.

Immigratie wordt vaak gezien als een factor die de flexibiliteit van de arbeidsmarkt vergroot. Zij brengt echter ook het gevaar met zich mee van een grotere segregatie van de arbeidsmarkt met een oververtegenwoordiging van derdelanders in de slechtere banen. De overgrote meerderheid van de derdelanders met een baan doet laaggeschoold en laagbetaald werk aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Vrouwelijke migranten werken vaak in de horeca en in de huishoudelijke diensten. En dit is niet alleen een gevolg van de gemiddeld lage scholing van derdelanders. Werknemers uit de Midden- en Oost-Europese landen doen doorgaans werk onder hun kwalificatieniveau. De kwetsbaarheid van migranten voor discriminatie, uitbuiting en misbruik wordt dikwijls nog verergerd door taalbarrières, maar ook door een gebrek aan vertrouwdheid met plaatselijke gewoonten en de cultuur en onderontwikkelde sociale netwerken. Er zijn echter verschillende initiatieven, zoals interculturele ombudslieden, die actief zijn op de werkplek, in het maatschappelijk werk of de gezondheidszorg, om de toegankelijkheid van deze instellingen te verbeteren.

Slotopmerkingen

Met betrekking tot de mobiliteit binnen de EU zagen we dat, ondanks de flinke vooruitgang bij het uit de weg ruimen van de belemmeringen voor het vrije verkeer van personen in de laatste decennia, de geografische mobiliteit op het ogenblik zeer gering is in vergelijking met die in de jaren vijftig en zestig. Dit is voor een groot deel het gevolg van de

13 De laatste gegevens van Eurostat hebben betrekking op 1998 (Frankrijk 1990).

14 In dit cijfer is de in het buitenland geboren bevolking die het EU-burgerschap heeft aangenomen, niet inbegrepen, maar wel de in Europa geboren kinderen van derdelanders, ook als zij niet het EU-burgerschap hebben aangenomen.

spectaculaire vooruitgang in de minder welvarende Europese regio's bij het verkleinen van de kloof met hun welvarende partners. In de komende jaren zouden hogere opleidingsniveaus en de toenemende economische integratie, in combinatie met een betere beleidscoördinatie, in belangrijke mate kunnen bijdragen aan de intracommunautaire mobiliteit. In haar mededeling "Nieuwe Europese arbeidsmarkten, open voor allen, met toegang voor allen" heeft de Europese Commissie een nieuwe strategie voorgesteld, waaronder concrete beleidsinitiatieven om het vrije verkeer van personen en de openheid van de nieuwe Europese arbeidsmarkten te waarborgen. Voor de ontwikkeling van deze positieve dynamiek is de actieve deelname van alle betrokkenen op communautair, nationaal en plaatselijk niveau vereist. Bijzondere aandacht is ook nodig voor enkele specifieke belemmeringen die niet rechtstreeks verband houden met de arbeidsmarkt, zoals de relatief slechte reputatie van sommige lidstaten op het gebied van het leren van vreemde talen en de toenemende moeilijkheden op het gebied van huisvesting vooral in economisch florerende regio's en de tendens tot regionale polarisatie die in diverse regio's in de EU wordt waargenomen.

Bij de ontwikkelingen in de geografische mobiliteit is de stroom immigranten uit derde landen een toenemend probleem voor het werkgelegenheids- en sociaal beleid in de lidstaten en de Unie als geheel. De meeste onderzoekers zijn het erover eens dat de migratie-instroom een tamelijk onstabiel maar blijvend verschijnsel is, dat in toenemende mate de aandacht van de beleidsmakers verdient. Het groeiende aantal immigranten uit derde landen brengt voor de Europese samenleving problemen, maar ook nieuwe kansen met zich mee. Participatie aan het economische en sociale leven vormt voor migrantengroepen en hun gezinnen de voornaamste weg naar integratie. Succesvolle integratie van de migranten in de gastsamenlevingen is op haar beurt weer belangrijk voor economische vooruitgang en sociale cohesie. Bevordering van de integratie vereist gerichte beleidsinspanningen zowel ten aanzien van de migranten als ten aanzien van de gastmaatschappijen. De bestrijding van discriminatie is van bijzonder belang. Belemmeringen voor de sociale participatie – of die nu gelegen zijn in de structuren, capaciteiten en attitudes van de ontvangende gemeenschappen of in die van de immigranten – verkleinen de mogelijkheden voor integratie en verzwakken de sociale samenhang. Vergemakkelijking van de toegang tot onderwijs voor laaggeschoolde immigranten en hun nakomelingen, bevordering van de arbeidskansen en verwijdering van de belemmeringen in verband met huisvesting zijn de belangrijkste zaken voor immigranten.

Het in goede banen leiden van de instroom van migranten, bestrijding van illegale immigratie en de ontwikkeling van een optimaal integratiemodel met eerbiediging van de verscheidenheid zijn de belangrijkste uitdagingen, die de inzet van alle betrokkenen vergen. Op EU-niveau zijn met de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam op 1 mei 1999 het asielbeleid, het vrije verkeer van personen, het visumbeleid, de regels met betrekking tot het passeren van de buitengrenzen van de EU, het immigratiebeleid, de rechten van onderdanen van derde landen en de bestrijding van illegale immigratie essentiële onderdelen geworden van het gemeenschappelijke en allesomvattende asiel- en immigratiebeleid van de Europese Unie. In aanvulling op dit proces van het opzetten van het institutionele en juridische kader biedt het Europees sociaal beleid

een reeks maatregelen op het gebied van de werkgelegenheid, sociale integratie, bestrijding van discriminatie, sociale bescherming en gelijkheid van vrouwen en mannen, die de beleidsinspanningen op nationaal, regionaal en lokaal niveau ondersteunen.

Recente beleidsmaatregelen in verband met mobiliteit en migratie

Verschillende communautaire instrumenten die zijn ontwikkeld in de **Europese werkgelegenheidsstrategie**¹⁵ ondersteunen de inspanningen van de lidstaten om de arbeidsmobiliteit te vergroten en de toegang tot levenslang leren te vergemakkelijken. De strategie ter bevordering van de ontwikkeling van nieuwe **Europese arbeidsmarkten**¹⁶ werd in maart 2001 bekrachtigd door de Europese Raad van Stockholm, waarbij speciaal de nadruk werd gelegd op vaardigheden en mobiliteit.

Er werden diverse initiatieven op het gebied van de **sociale zekerheid**¹⁷ voorgesteld om de daadwerkelijke coördinatie te verbeteren en werkenden en werkzoekenden meer mogelijkheden te bieden om gebruik te maken van hun recht van vrij verkeer.

In de nieuwe **Europese strategie ter bevordering van sociale integratie**¹⁸ erkenden de nationale actieplannen van verscheidene lidstaten de toenemende etnische en culturele verscheidenheid en de grotere kans op sociale uitsluiting voor etnische minderheden en immigranten.

Het gemeenschappelijk beleid op het gebied van **immigratie en asiel**¹⁹ wordt ontwikkeld in overeenstemming met de conclusies van de Europese Raad van Tampere (oktober 1999). Teneinde de migrantenstromen in goede banen te leiden en een einde te maken aan illegale migratie, heeft de Commissie een gecoördineerde aanpak voorgesteld waarin alle aspecten van het migratiestelsel zijn geïntegreerd en het partnerschap met de landen van oorsprong wordt versterkt. Dit wordt aangevuld met een krachtig²⁰ integratie- en anti-discriminatiebeleid in de gastlanden op basis van artikel 13 van het Verdrag van Amsterdam.

Erkend wordt dat er zowel pull- als pushfactoren zijn die verantwoordelijk zijn voor de immigratie van onderdanen van derde landen in de EU en dat met beide rekening moet worden gehouden bij de ontwikkeling van passend beleid om de migratie daadwerkelijk in goede banen te leiden. De vraag op de arbeidsmarkt is een sterke pullfactor, terwijl de slechte levensomstandigheden en beperkte vooruitzichten voor een betere levenskwaliteit in de landen van herkomst belangrijke pushfactoren zijn. Het ontwikkelingsbeleid van de Gemeenschap draagt op de lange termijn bij tot een normalisatie van de migratiestromen door een duurzame ontwikkeling te ondersteunen op economisch, sociaal en milieugebied en door armoede en ongelijkheid in de regio's waaruit de migranten afkomstig zijn, te bestrijden. Met de migratieproblemen moet ook rekening worden gehouden bij de ontwikkeling van het buitenlands en handelsbeleid van de EU in het kader van een verbeterde dialoog met de landen van herkomst over de manieren waarop de migratiestromen in goede banen kunnen worden geleid en de voordelen ervan voor alle betrokkenen kunnen worden geoptimaliseerd.

15 Richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten voor 2002 - COM(2001) 511.

Ontwerp Gezamenlijk Verslag over de werkgelegenheid – COM(2001) 438.

16 Nieuwe Europese arbeidsmarkten, open voor allen, met toegang voor allen - COM(2001) 116.

17 COM(1997) 586.

18 Gezamenlijk verslag van de Raad en de Commissie over sociale integratie, op 3.12.2001 door de Raad goedgekeurd.

19 Zie scorebord in COM(2001) 628.

20 Tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (Richtlijn 2000/43/EG); Instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep (Richtlijn 2000/78/EG).

Bijlagen

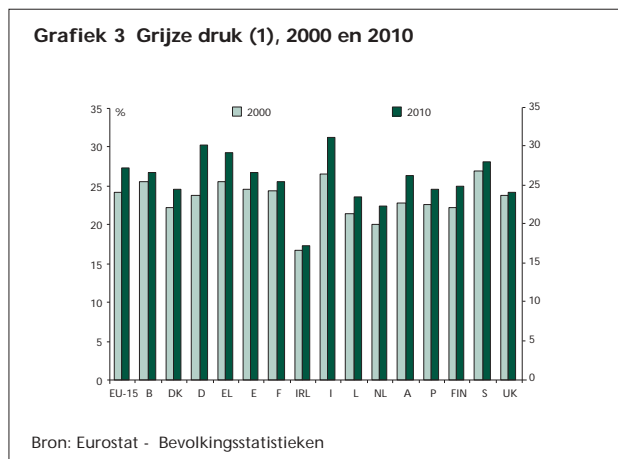
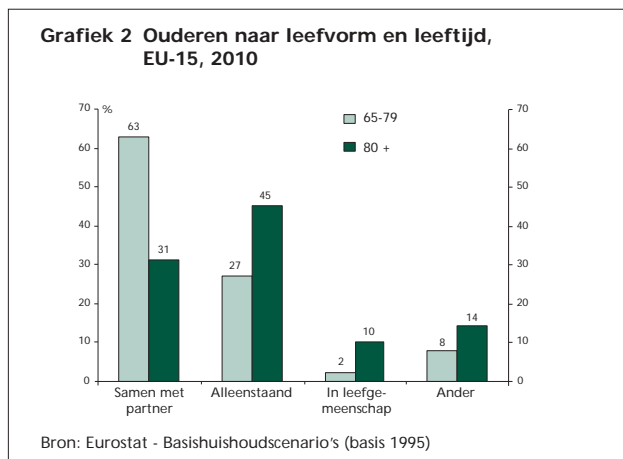
Vergrijzing van de bevolking

In 2000 telde de EU 61 miljoen 65-plussers tegen slechts 34 miljoen in 1960. Ouderen maken thans 16% uit van de totale bevolking of 24% van de bevolking in de werkende leeftijd (15-64 jaar). Verwacht wordt dat dit laatste percentage in 2010 opgelopen zal zijn tot 27%. De komende vijftien jaar zal het aantal 'zeer oude' mensen van 80 jaar en ouder met bijna 50% toenemen.

Kernindicator

Grijze druk (1)	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
2000	24	26	22	24	26	25	24	17	27	21	20	23	23	22	27	24
2010	27	27	25	30	29	27	25	17	31	24	22	26	24	25	28	24

(1) 65-plussers als percentage van de bevolking in de werkende leeftijd (15-64 jaar)
Bron: Eurostat - Bevolkingsstatistiek

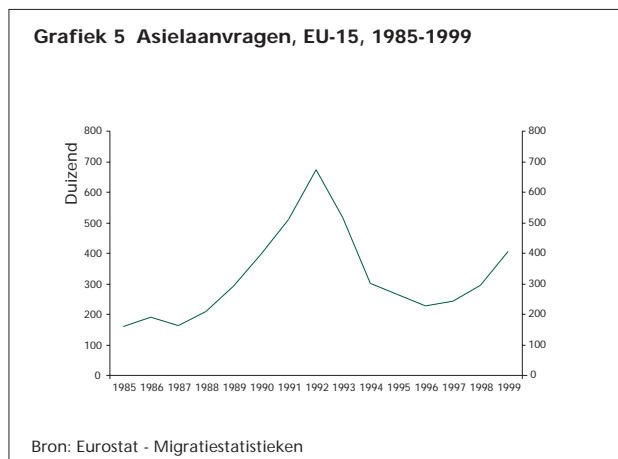
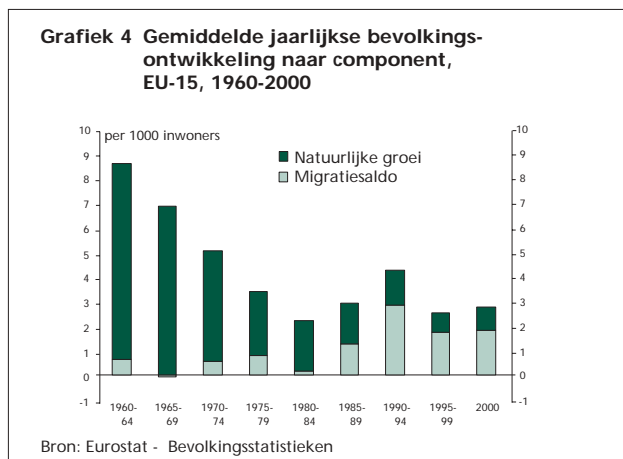
Migratie en asiel

Sinds 1989 is het migratiesaldo de belangrijkste component van de jaarlijkse bevolkingsontwikkeling in de Unie. In 2000 bedroeg het jaarlijkse migratiesaldo 2,0 per 1000 inwoners, wat overeenkomt met ongeveer 65% van de totale bevolkingstoename. Zo'n 5% van de EU-bevolking is buitenlander (3,4% van buiten de EU en 1,5% uit een andere lidstaat). In 1999 werden in de vijftien lidstaten iets meer dan 400 000 asielaanvragen ingediend.

Kernindicator

Migratiesaldo (per 1 000 inwoners)	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
2000	2,0	1,6	1,8	2,5	2,1	1,0	0,8	5,3	2,0	10,9	2,8	2,4	1,0	0,7	1,5	2,8
Gemiddeld migratiesaldo per jaar																
1995-99	1,8	1,1	3,0	2,5	1,9	1,1	0,7	4,3	2,1	10,0	2,0	1,0	1,1	0,8	1,1	2,0
1990-94	2,9	1,9	2,0	7,0	5,7	0,4	1,3	-0,4	1,9	10,5	2,7	7,5	-1,3	1,8	3,7	1,3

Bron: Eurostat - Bevolkingsstatistiek

Onderwijsniveau

Het onderwijsniveau van de bevolking is de afgelopen dertig jaar sterk verbeterd, in het bijzonder onder vrouwen. Tegenwoordig heeft meer dan 76% van de jongeren van 25-29 jaar in de Unie een diploma hoger middelbaar onderwijs. Maar nog altijd verlaat 20% van de 18-24-jarigen het onderwijssysteem met hooguit lager middelbaar onderwijs.

Kernindicator

Vroegtijdige schoolverlaters die geen verder onderwijs of opleiding volgen (Percentage 18-24-jarigen met minder dan hoger middelbaar onderwijs (ISCED 0-2) dat geen verder onderwijs of opleiding volgt)

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
2000	20*	12	12	15	17	28	13	19	29	17	17	11	43	10	8	:

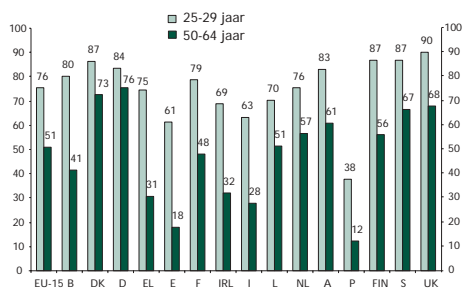
Bevolking van 18-24 jaar naar activiteit (%), 2000

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Volgt onderwijs en werkt	16	6	40	27	2	6	9	11	3	5	44	13	7	24	16	29
Volgt onderwijs en werkt niet	35	47	23	29	42	46	48	32	35	49	19	28	37	29	42	19
Volgt geen onderwijs en werkt	34	36	31	33	34	35	30	42	31	39	32	51	46	33	34	39
Volgt geen onderwijs en werkt niet	15	11	6	11	22	14	14	14	32	7	5	8	10	13	8	13

NB: Gegevens over 1997 voor IRL en A.

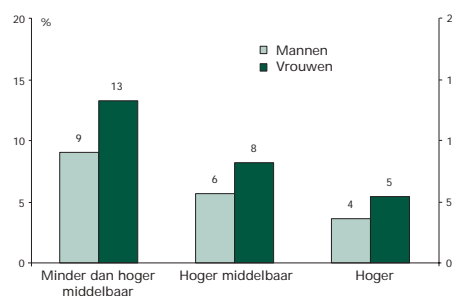
Bron: Eurostat – Europees arbeidskrachtenenquête.

Grafiek 6 Percentage van de bevolking met ten minste hoger middelbaar onderwijs naar leeftijdsgroep, 2000

Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête IRL: gegevens over 1997
NB: UK – GCSE 'O'-niveaus zijn inbegrepen in hoger middelbaar onderwijs (ISCED 3).

Grafiek 7 Werkloosheid onder 25-59-jarigen naar geslacht en onderwijsniveau, EU-15, 2000

Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête
NB: UK – GCSE 'O'-niveaus zijn inbegrepen in hoger middelbaar onderwijs (ISCED 3).

Levenslang leren

In de EU had 8% van de bevolking tussen 25 en 64 jaar de laatste vier weken onderwijs of scholing gevolgd in 2000. Scholing komt in deze leeftijdscategorie kennelijk meer voor in de Noordse landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Ouderen krijgen gewoonlijk minder scholing dan jongeren. Hoger gekwalificeerde personen nemen eerder deel aan scholing dan lager gekwalificeerden.

Kernindicator

Levenslang leren (deelname van volwassenen aan onderwijs en scholing)

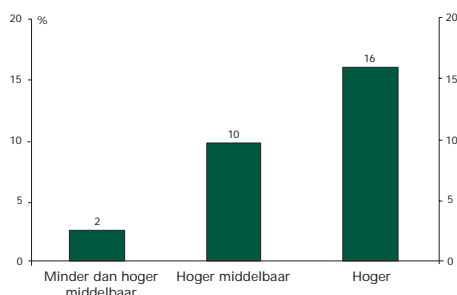
Percentage van de 25-64-jarigen dat de laatste vier weken onderwijs of scholing heeft gevolgd, 2000

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Totaal, 25-64	8	7	21	5	1	5	3*	5*	5	5	16	8*	3*	20	22	21
25-34	14	11	30	13	3	12	7	9	11	8	24	14	8	27	28	25
35-44	8	8	22	5	0	3	2	5	4	5	17	8	3	22	23	23
45-54	6	5	18	3	0	2	1	3	3	4	11	5	1	19	19	19
55-64	3	2	11	1	0	1	0	1	1	1	6	2	0	8	14	13

NB: IRL, A – gegevens over 1997. F, P – zie methodologische aantekeningen.

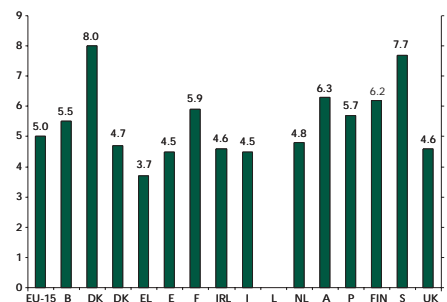
Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 8 Levenslang leren (Percentage van de 25-64-jarigen dat de laatste vier weken onderwijs of scholing heeft gevolgd) naar onderwijsniveau, EU-15, 2000

Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête. NB: IRL, A – gegevens over 1997. UK – GCSE 'O'-niveaus zijn inbegrepen in hoger middelbaar onderwijs (ISCED 3). F, P – zie methodologische aantekeningen in het volledige rapport.

Grafiek 9 Totale overheidsuitgaven voor onderwijs in procenten van het BBP, 1999

Bron: Eurostat - UOE-vragenlijsten (Unesco, OESO en Eurostat) over onderwijsstatistiek.

Werkgelegenheid

In 2000 hadden naar schatting 166 miljoen mensen in de Unie werk, een stijging van meer dan 10 miljoen sinds 1995. Dit komt overeen met een groei van zo'n 1,3% per jaar. In 2000 steeg de werkgelegenheid met 1,7%. De arbeidsparticipatiegraad van de mensen van 15 tot en met 64 jaar lag in 2000 bij 63,2%.

Kernindicator

Arbeidsparticipatiegraad (15-64-jarigen met werk als percentage van de totale bevolking van 15-64 jaar)	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
2000	63,2	60,5	76,3	:	55,7	54,8	62,0	65,2	53,7	:	72,9	68,2	68,3	67,3	70,8	71,5
1999	62,3	59,3	76,0	64,8	55,3	52,5	60,8	63,3	52,6	61,7	71,3	68,2	67,4	66,4	70,1	71,0

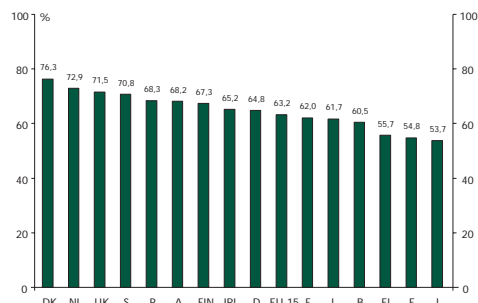
Ontwikkeling van de werkgelegenheid

Totale werkgelegenheid 2000 (miljoen)	165,9	3,9	2,7	38,7	:	15,6	23,3	1,7	23,1	:	8,1	4,0	4,9	2,3	4,3	29,1
Totale werkgelegenheid 1999 (miljoen)	163,2	3,9	2,7	38,1	3,9	15,2	22,8	1,6	22,7	0,2	7,9	4,0	4,8	2,2	4,2	28,9
Totale werkgelegenheid 1995 (miljoen)	154,7	3,8	2,6	37,3	3,8	13,6	22,9	1,3	21,5	0,2	7,1	3,9	4,5	2,0	4,1	26,1
2000/1995 (% gemid. jaarl. werk.-groei)	1,4	0,8	1,0	0,7	0,7 ^a	2,9	0,4	5,6	1,4	2,1 ^a	2,6	0,6	1,9	2,3	0,8	2,2
2000/1999 (% jaarl. werkgeel.-groei)	1,7	1,8	0,7	1,6	0,2 ^a	3,1	2,4	4,7	1,6	2,2 ^a	2,3	0,9	2,0	1,8	2,2	0,5

NB: De werkgelegenheids-groei in EL en L is gebaseerd op gegevens over 1999 in plaats van 2000; de cijfers hebben betrekking op 1999/1995 en 1999/1998.

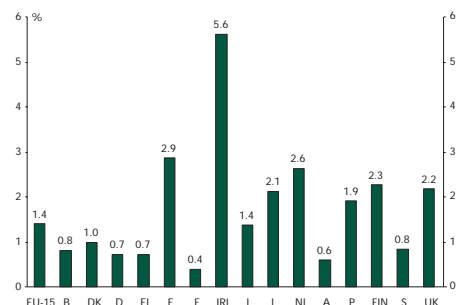
Bron: Eurostat - Kwartaalgegevens arbeidskrachten, Europese arbeidskrachtenenquête en nationale rekeningen (ESR 95)

Grafiek 10 Arbeidsparticipatiegraad (15-64-jarigen), 2000

Bron: Eurostat - Kwartaalgegevens arbeidskrachten

Grafiek 11 Gemiddelde jaarlijkse werkgelegenheids-groei, 1995-2000

Bron: Eurostat - Nationale rekeningen (ESR 95)

Arbeidsdeelname van ouderen

De afgelopen tien jaar is de arbeidsparticipatie van mannen tussen 55 en 64 jaar in de EU met ongeveer drie procentpunten gedaald tot 48% in 2000. Deze daling kan worden toegeschreven aan een combinatie van factoren, namelijk weinig beschikbare banen, een geringere mobiliteit en onaangepaste vaardigheden, en niet zozeer aan de wens om met vervroegd pensioen te gaan. De overeenkomstige participatiegraad van vrouwen steeg daarentegen met bijna 4 procentpunten tot 28% in 2000. Alles tezamen nam in 2000 38% van de bevolking tussen 55 en 64 jaar aan het arbeidsproces deel.

Kernindicator

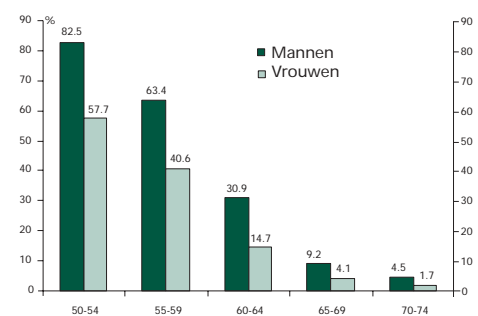
Arbeidsparticipatiegraad van ouderen (Werkende ouderen [55-64 jaar] in procenten van de totale bevolking van 55-64 jaar), 2000	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Totaal	37,5	25,0	54,6	37,4	39,0	36,6	29,3	45,1	27,3	27,2	37,9	29,2	51,7	41,2	64,3	50,5
Mannen	47,6	35,1	61,9	46,2	55,3	54,8	32,8	63,0	40,3	37,9	49,9	41,4	62,5	41,8	67,0	59,8
Vrouwen	27,7	15,4	46,2	28,7	24,4	19,9	26,0	27,1	15,2	16,8	25,8	17,8	42,3	40,7	61,7	41,4

Werkenden in de leeftijd van 55-64 jaar, 2000 (x 1000)

EU-15	16530	247	322	4515	496	1672	1644	149	2044	17	627	291	552	216	663	3076
-------	-------	-----	-----	------	-----	------	------	-----	------	----	-----	-----	-----	-----	-----	------

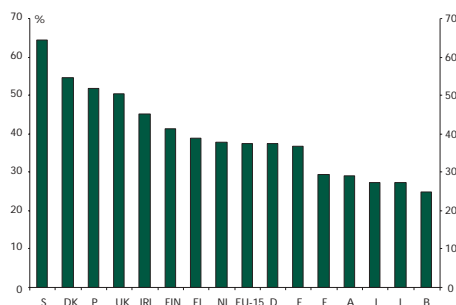
Bron: Eurostat - vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 12 Arbeidsparticipatiegraad naar leeftijds-groep en geslacht, EU-15, 2000

Bron: Eurostat - Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 13 Arbeidsparticipatiegraad van 55-64-jarigen, 2000

Bron: Eurostat - Europese arbeidskrachtenenquête

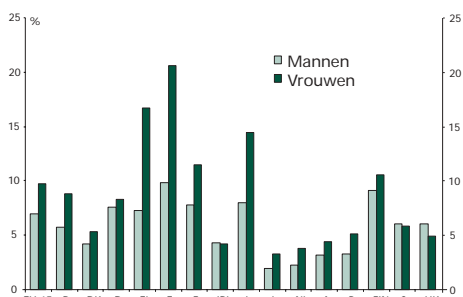
Werkloosheid

In 2000 daalde het totaal aantal werklozen in de Europese Unie tot 14,2 miljoen. Dit komt overeen met 8,2% van de beroepsbevolking. Dit is het laagste percentage sinds 1992. Tussen 1999 en 2000 daalde de werkloosheid het sterkst in België, Spanje en Frankrijk, al is het cijfer in Spanje nog steeds het hoogst (14,1%). Het nam in alle lidstaten af, met uitzondering van Luxemburg, waar het nog steeds bij een kleine 2,4% ligt.

Kernindicator	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Werkloosheidspercentage																
2000	8,2	7,0	4,7	7,9	11,1	14,1	9,5	4,2	10,5	2,4	3,0	3,7	4,1	9,8	5,9	5,5
1999	9,1	8,8	5,2	8,6	11,6	15,9	11,2	5,6	11,3	2,4	3,4	4	4,5	10,2	7,2	6,1
1994	11,1	10,0	8,2	8,4	8,9	24,2	12,3	14,3	11,1	3,2	7,1	3,8	6,9	16,6	9,4	9,6
Aantal werklozen (x 1000), 2000	14193,3	311,3	134,6	3132,5	492,6	2379,9	2455,0	73,6	2465,7	4,5	238,6	142,4	210,7	252,9	264,4	1630,4

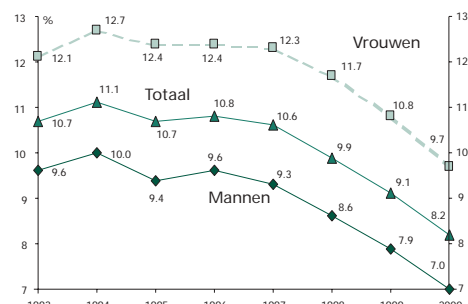
Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 14 Werkloosheid per geslacht, 2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 15 Ontwikkeling van het werkloosheidscijfer naar geslacht, EU-15, 1992-2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

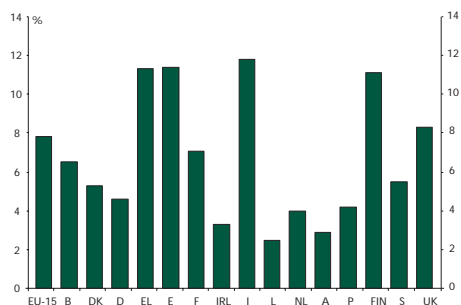
Jeugdwerkloosheid

In de hele EU tezamen was in 2000 7,8% van alle jongeren (15-24 jaar) werkloos. Het jeugdwerkloosheidscijfer (als percentage van de beroepsbevolking) bedroeg 16,2%. De verschillen tussen beide percentages lopen van land tot land sterk uiteen. Uit het eerste cijfer blijkt dat een relatief klein deel van de jongeren werkloos is, maar het tweede cijfer geeft een indicatie van de arbeidsmarkt-situatie voor jongeren. In de meeste landen is de jeugdwerkloosheid tussen 1999 en 2000 parallel aan de totale werkloosheid gedaald.

Kernindicator	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Aandeel werklozen in de jongerenpopulatie																
2000	7,8	6,5	5,3	4,6	11,3	11,4	7,1	3,3	11,8	2,5	4,0	2,9	4,2	11,1	5,5	8,3
1999	8,6	8,2	7,0	4,7	12,5	12,5	8,6	4,3	12,5	2,4	4,8	3,1	4,3	10,8	6,6	8,7
1994	10,7	8,8	7,8	4,8	10,2	19,4	10,8	10,7	12,6	3,3	7,0	3,5	6,8	15,5	11,7	11,2
Jeugdwerkloosheidscijfer																
2000, mannen en vrouwen	16,2	17,7	7,3	9,1	29,6	26,2	20,1	6,5	30,8	7,3	5,6	5,3	8,9	21,4	11,3	12,8
2000, mannen	14,9	15,1	7,0	9,8	22,2	20,6	18,1	6,1	27,2	6,5	4,6	4,8	6,8	21,1	10,7	13,8
2000, vrouwen	17,6	20,8	7,5	8,2	37,9	33,2	22,3	7,0	35,1	8,3	6,6	5,8	11,6	21,6	11,9	11,5
1999	17,9	23,7	9,6	9,1	31,3	29,5	24,3	8,4	32,7	7,1	7,2	5,3	9,0	21,4	13,6	13,2
1994	22,0	24,2	11,1	8,8	27,7	45,1	29,2	23,0	32,3	7,3	11,5	5,7	15,0	34,0	22,0	17,0

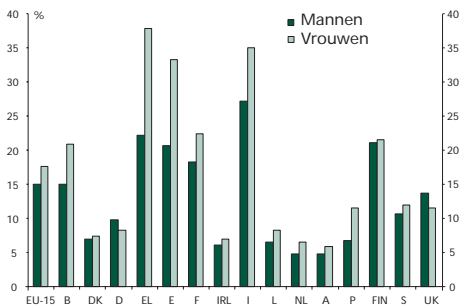
Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête.

Grafiek 16 Aandeel werklozen in de jongerenpopulatie (15-24 jaar), 2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 17 Jeugdwerkloosheidspercentage (15-24 jaar) naar geslacht, 2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Langdurige werkloosheid

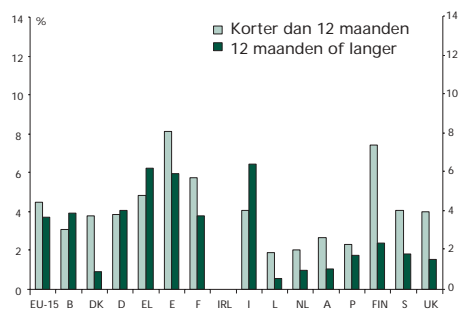
In de vijftien EU-landen was 3,6% van de beroepsbevolking in 2000 langdurig werkloos. Anders gezegd: 44% van de werklozen had al minstens een jaar geen werk. De langdurige werkloosheid is de afgelopen jaren wel gedaald, maar ligt in Griekenland, Spanje en Italië nog steeds bij ongeveer 6%. Van de jongeren tussen 15 en 24 jaar was 8,4% (als percentage van de beroepsbevolking) al minstens een half jaar werkloos.

Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Percentage langdurig werklozen (12 maanden of langer)																
2000	3,6	3,8	1,0	:	6,1	5,9	3,7	1,6	6,3	:	0,8	1,0	1,6	2,8	1,7	1,5
1999	4,2	4,9	1,2	4,4	6,5	7,3	4,4	2,6	6,7	0,7	1,2	1,1	1,7	3,0	2,2	1,7
1994	5,2	5,6	2,9	3,8	4,4	12,9	4,7	9,4	6,5	0,9	3,1	0,9	2,6	6,1	2,5	4,2
Aandeel langdurig werklozen (12 maanden of langer) in het totale aantal werklozen																
2000	44	54	21	:	55	42	39	38	60	:	27	27	39	29	29	27
1999	46	56	23	51	56	46	39	46	59	29	35	28	38	29	31	28
1994	47	56	35	45	49	53	38	66	59	28	44	24	38	37	27	44
Percentage langdurig werkloze jongeren (6 maanden of langer)																
2000	8,4	9,6	0,4	4,4	15,9	18,6	8,5	:	24,2	1,8	1,3	1,6	3,7	3,1	3,2	3,9
1999	9,5	14,0	1,6	4,8	18,5	21,4	8,8	:	25,6	3,1	5,9	1,7	4,8	2,6	3,7	4,3
1994	14,2	16,5	3,6	4,4	19,8	32,7	14,1	17,3	26,5	3,6	9,4	:	6,6	:	:	9,4
Aandeel langdurig werkloze jongeren (6 maanden of langer) in het totale aantal werkloze jongeren																
2000	51,6	54,2	6,1	48,0	53,9	71,0	42,3	:	78,7	24,2	23,3	29,7	41,9	14,3	27,9	30,2
1999	53,1	59,1	15,9	52,4	72,6	59,2	36,3	:	78,3	:	82,0	31,3	53,7	12,5	27,1	32,3

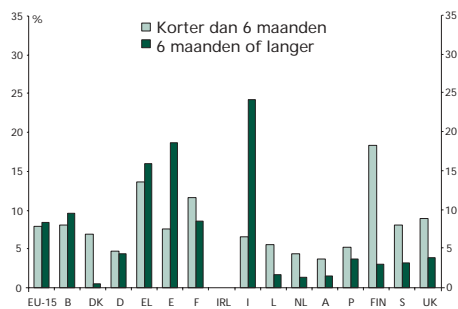
Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 18 Werkloosheidspercentage naar duur, 2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 19 Jeugdwerkloosheidspercentage naar duur, 2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Sociale zekerheidsuitgaven

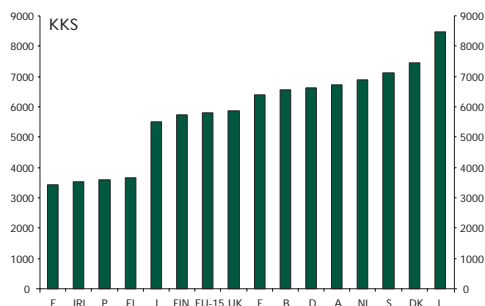
De uitgaven voor de sociale zekerheid in de EU vertegenwoordigden in 1999 27,6% van het BBP (evenals in 1998), waardoor de dalende trend sinds het maximum van 28,8% in 1993 werd bevestigd. Dit steekt echter nog steeds gunstig af bij het niveau van 1990, dat 25,5% was. Er zijn grote verschillen tussen de lidstaten, met een duidelijke kloof tussen de noordelijke en de zuidelijke. Ondanks deze verschillen vertonen de sociale zekerheidsuitgaven een zekere convergentie: de grootste stijging deed zich de afgelopen jaren voor in de landen waar die uitgaven het laagst waren.

Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Uitgaven voor sociale zekerheid als percentage van het BBP																
1999	27,6	28,2	29,4	29,6	25,5	20,0	30,3	14,7	25,3	21,9	28,1	28,6	22,9	26,7	32,9	26,9
1993	28,8	29,5	31,9	28,4	22,0	24,0	30,7	20,2	26,4	23,9	33,6	28,9	20,7	34,6	38,6	29,1
1990	25,5	26,4	28,7	25,4	22,9	19,9	27,9	18,4	24,7	22,1	32,5	26,7	15,2	25,1	33,1	23,0

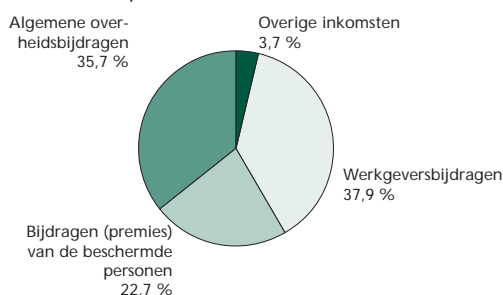
Bron: Eurostat - Europees systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS)

Grafiek 20 Sociale zekerheidsuitgaven per hoofd van de bevolking, 1999

Bron: Eurostat - Europees systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS)

Grafiek 21 Aandeel van de verschillende sociale zekerheidsinkomsten in de totale inkomsten, EU-15, 1999

Bron: Eurostat - Europees systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS)

Ouderdomsuitkeringen

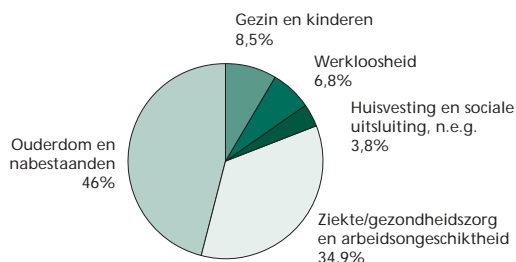
Het leeuwendeel van de socialezekerheidsuitgaven ging in 1999 in de meeste lidstaten naar ouderdoms- en nabestaandenuitkeringen. Dit gold vooral voor Italië (64,0% van de totale uitkeringen, bij een EU-gemiddelde van 46,0%). Over de hele EU genomen stegen de uitkeringen aan ouderen en nabestaanden in de periode 1990-1999 reëel met 25% per hoofd. Deze groei wordt voornamelijk verklaard door demografische ontwikkelingen. Bovendien is het pensioenbeleid (met name inzake vervroegde pensionering) ook van invloed op de ontwikkeling van deze uitkeringen.

Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Aandeel van de ouderdoms- en nabestaandenuitkeringen in de totale sociale uitkeringen																
1999	46,0	43,0	38,0	42,1	50,7	46,2	44,2	25,2	64,0	41,4	41,5	47,4	43,7	35,1	39,5	46,1
1990	45,9	41,8	36,7	45,8	51,7	42,9	42,7	30,4	57,6	46,7	37,4	50,1	41,9	33,8	:	45,3

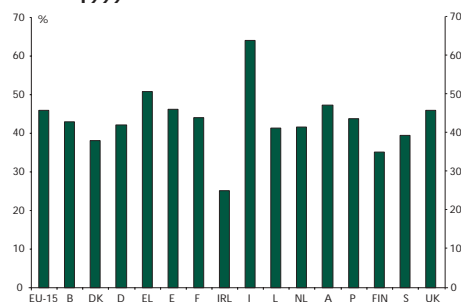
Bron: Eurostat - Europees systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS)

Grafiek 22 Sociale uitkeringen naar functiegroepen als percentage van de totale uitkeringen, EU-15, 1999

Bron: Eurostat - Europees systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS)

Grafiek 23 Aandeel van de ouderdoms- en nabestaandenuitkeringen in de totale sociale uitkeringen, 1999

Bron: Eurostat - Europees systeem van geïntegreerde statistieken van de sociale bescherming (ESSPROS)

Inkomensverdeling en regionale cohesie

Over de hele EU genomen ontving de minst verdienende 20% van de bevolking in 1998 8% van het totale inkomen, terwijl 39% naar de meest verdienende 20% ging, dat is 5,4 maal zoveel. Deze kloof tussen de rijksten en de armsten is het kleinst in Denemarken (2,7), Finland (3,0, 1997) en Zweden (3,4), en het grootst in de zuidelijke lidstaten, België, het Verenigd Koninkrijk en Ierland.

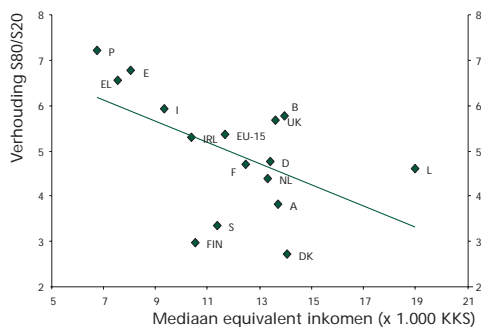
Kernindicator

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Inkomensverdeling (verhouding S80/S20) (1)																
1998	5,4	5,8	2,7	4,8	6,5	6,8	4,7	5,3	5,9	4,6	4,4	3,8	7,2	3,0	3,4	5,7

(1) Aandeel van het totale nationale inkomen van de 20% meest verdienenden ten opzichte van dat van de 20% minst verdienenden. Raming voor EU-15 zonder L en FIN. Voor L gegevens over 1996, voor FIN gegevens over 1997.

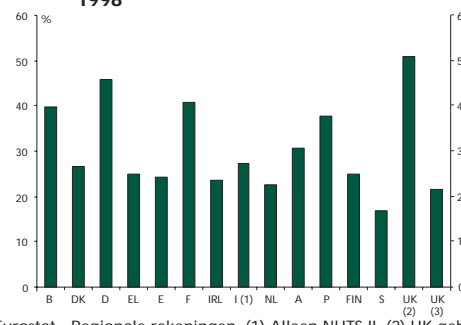
Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001

Grafiek 24 Inkomensniveau en inkomensongelijkheid, 1998

Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001

Grafiek 25 Regionale cohesie, variatiecoëfficiënt van het BBP per inwoner in KKS voor NUTS III-regio's, 1998

Bron: Eurostat - Regionale rekeningen. (1) Alleen NUTS II. (2) UK geheel. (3) = UK behalve Inner London - West (recent gecreëerde regio met zeer hoog BBP/inwoner)

Huishoudens met een laag inkomen

In 1998 had rond 18% van de EU-burgers een equivalent inkomen dat lager was dan 60% van het respectieve nationale mediane inkomen. Dat zijn alles bij elkaar zo'n 68 miljoen mensen. Bij een drempel van 60% van het nationaal mediaan inkomen was het percentage mensen dat in armoede dreigde te vervallen, relatief hoger (meer dan 20%) in Griekenland en het Verenigd Koninkrijk, en relatief lager in België, Duitsland, Luxemburg (1996), Nederland, Oostenrijk en Zweden (10 tot 16%). Het was bijzonder laag in Denemarken (9%) en Finland (8%, 1997). In alle lidstaten verkleinen sociale uitkeringen het percentage mensen dat in armoede dreigt te vervallen, maar de mate waarin loopt sterk uiteen: van 5-15% in Griekenland en Italië tot meer dan 70% in Finland, terwijl het EU-gemiddelde bij 31% ligt.

Kernindicator

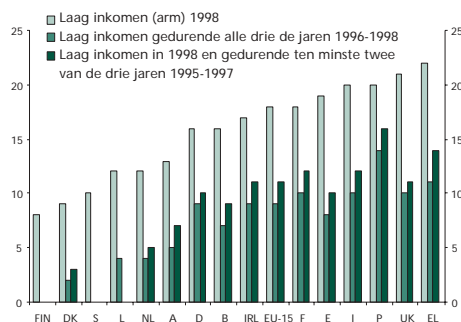
Armoederisico voor en na sociale overdrachten (percentage van de bevolking onder de armoedegrens voor en na sociale overdrachten. De armoedegrens is vastgesteld bij 60% van het mediaan equivalent inkomen (1), 1998

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Voor sociale uitkeringen	26	28	26	24	23	25	28	33	23	26	21	25	27	27	30	33
Na sociale uitkeringen	18	16	9	16	22	19	18	17	20	12	12	13	20	8	10	21

Nationale munt	BEF	DKK	DEM	GRD	ESP	FRF	IEP	ITL	LUF	NLG	ATS	PTE	FMK	SEK	GBP
60% van het mediane jaarlijkse inkomen (nationaal mediane munt)	1620	8381	16820	1159200	654128	52290	4526	9627 (2)	463848	17064	120150	581876	43250	74220	5883
60% van het mediane jaarlijkse inkomen (KKS)	8381	8443	8040	4526	4838	7495	6242	5591	11409	8004	8224	4035	6324	6834	8170

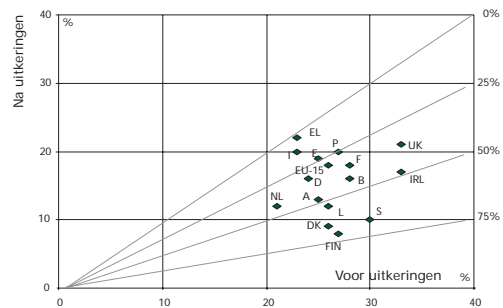
In de ramingen voor EU-15 zijn L en FIN niet inbegrepen. (1) De pensioenen zijn in 'voor' en 'na' inbegrepen. (2) l - in 1000 ITL.
Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001. L 1996 in plaats van 1998. FIN 1997 in plaats van 1998.

Grafiek 26 Percentage van de bevolking met (structureel) armoederisico 1998

L 1996 in plaats van 1998. FIN 1997 in plaats van 1998.
Bron: Eurostat, EG-huishoudpanel.

Grafiek 27 Armoederisico voor en na sociale overdrachten, 1998

Bron: Eurostat, EG-huishoudpanel. L gegevens over 1996. FIN gegevens over 1997.

Werkloze huishoudens en lage lonen

Een belangrijke oorzaak van armoede en sociale uitsluiting is werkloosheid of een laag inkomen uit arbeid. In 1997 dreigde van de personen die in een huishouden leven waar niemand in de werkende leeftijd een baan heeft, bijna 51% in armoede te vervallen, ongeveer 2,3 keer zoveel als wanneer ten minste een persoon in het huishouden werkt.

Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Personen in werkloze huishoudens (aandeel van de mensen in huishoudens waarin niemand werkt, in procenten van alle mensen in huishoudens waarin ten minste één persoon tot de beroepsbevolking behoort) 2000	4,5	4,5	:	4,7	4,2	5,1	5,5	6,6	5,0	0,9	1,1	2,4	1,2	:	:	3,9

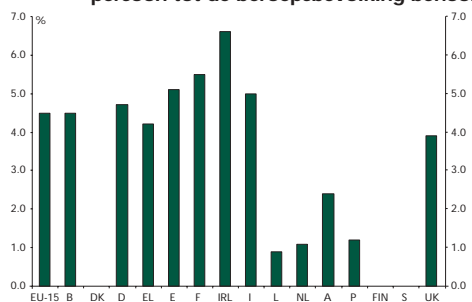
Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête 2000. IRL: gegevens over 1997.

Armoederisico (%) van personen in huishoudens waar ... van de personen in de werkende leeftijd een baan heeft/hebben, 1998

... geen ...	51	50	25	56	41	52	55	63	45	:	:	45	49	28	:	49
... enkele, maar niet alle ...	22	9	6	23	23	18	26	9	26	:	:	14	23	5	:	21
... alle ...	5	2	2	3	12	6	5	3	4	:	:	6	13	3	:	7

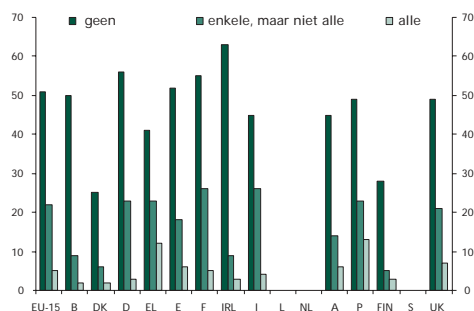
Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001. FIN: 1997.

Grafiek 28 Aandeel van de mensen in huishoudens waarin niemand werkt, in procenten van alle mensen in huishoudens waarin ten minste één persoon tot de beroepsbevolking behoort, 2000

Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 29 Armoederisico van personen in huishoudens waar ... van de personen in de werkende leeftijd een baan heeft/hebben, 1998

Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001. FIN: 1997

Vrouwen in de besluitvorming

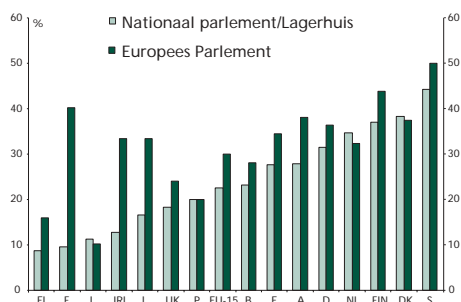
Op EU-niveau is de vertegenwoordiging van vrouwen in het Europees Parlement met elke verkiezing sinds 1984 gestaag toegenomen en ligt thans bij 30%. In de nationale parlementen zijn de vrouwen in alle lidstaten nog steeds ondervertegenwoordigd aangezien het aantal door vrouwen ingenomen zetels varieert van 9% in Griekenland tot 44% in Zweden.

Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Aandeel vrouwen in de nationale parlementen (percentage door vrouwen ingenomen zetels in de nationale parlementen (of het Lagerhuis)), voorjaar 2001	23	23	38	32	9	28	10	13	11	17	35	28	20	37	44	18
Percentage door vrouwen ingenomen zetels in het Europees Parlement, verkiezing juni 1999	30	28	38	36	16	34	40	33	10	33	32	38	20	44	50	24
Percentage vrouwen in de nationale regeringen, voorjaar 2001	25	22	43	39	13	18	29	22	14	29	36	31	10	39	50	33

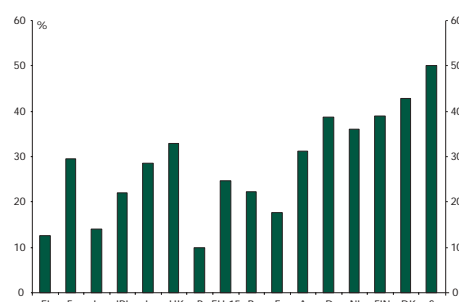
Source: Europese database - Vrouwen in de besluitvorming

Grafiek 30 Percentage door vrouwen in de parlementen ingenomen zetels, 2001

Source: Europese database - Vrouwen in de besluitvorming

Grafiek 31 Percentage vrouwen in de nationale regeringen, voorjaar 2001

Source: Europese database - Vrouwen in de besluitvorming

Werkende vrouwen

Tussen 1995 en 2000 is de arbeidsparticipatie van mannen in de EU met meer dan 2 procentpunten gestegen. In dezelfde periode steeg dit cijfer voor vrouwen echter met 4 procentpunten, zodat de 'genderkloof' wat kleiner geworden is. Toch ligt het cijfer voor mannen (72,5%) nog steeds veel hoger dan voor vrouwen (54,0%). De arbeidsparticipatie van vrouwen is het hoogst in de drie Noordse landen, het Verenigd Koninkrijk en Nederland.

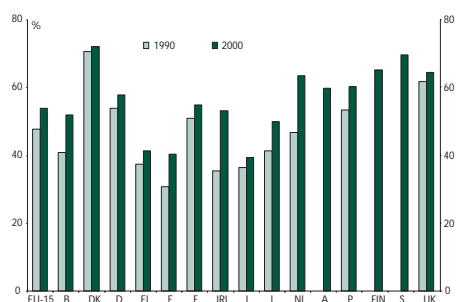
Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Arbeidsparticipatiegraad, 15-64-jarigen, 2000																
Vrouwen	54,0	51,5	71,6	57,1*	41,2	40,3	55,1	54,1	39,6	48,6*	63,6	59,5	60,3	64,3	69,3	64,8
Mannen	72,5	69,5	80,8	72,4*	71,1	69,7	69,1	76,2	67,9	74,5*	82,1	76,9	76,5	70,2	72,3	78,1

D, L: gegevens over 1999.

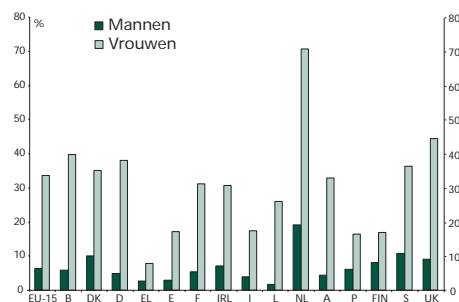
Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 32 Arbeidsparticipatiegraad van vrouwen (15-64-jarigen), 1990 en 2000

Bron: Eurostat – vergelijkbare ramingen aan de hand van de Europese arbeidskrachtenenquête

Grafiek 33 Percentage deeltijdwerkers naar geslacht, 2000

Bron: Eurostat – Europese arbeidskrachtenenquête

Beloning van vrouwen en mannen

Over de hele EU genomen lagen de gemiddelde brutoverdiensten per uur van vrouwen in 1998 naar schatting 16% lager dan die van mannen. De kleinste verschillen werden aangetroffen in Portugal, België, Italië en Denemarken. De kloof wordt kleiner, maar slechts langzaam. De verschillen kunnen ten dele worden verklaard - waarschijnlijk is er nog steeds sprake van "pure" seksdiscriminatie bij de beloning.

Kernindicator

	EU 15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen (Gemiddelde brutoverdiensten per uur van vrouwen als % van de gemiddelde brutoverdiensten per uur van mannen. De populatie omvat alle werknemers in loondienst tussen 16 en 64 jaar die 15 uur of meer per week werken)																
1998	84	93	90	81	87	86	88	80	91	:	79	79	94	:	82	76
1997	85	89	87	81	89	84	88	82	92	:	83	77	94	82	83	79
1996	84	89	85	79	85	87	87	81	91	83	81	80	94	83	83	75
1995	83	88	85	79	83	86	87	81	92	82	79	78	95	:	85	74
1994	83	87	89	79	87	90	87	81	92	83	77	:	90	:	84	72

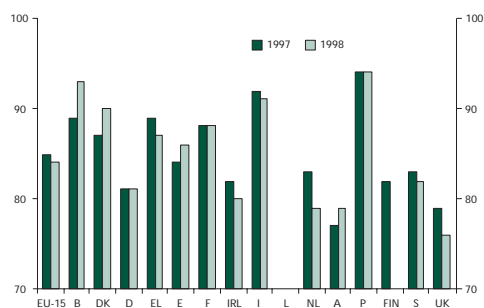
Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001 (uitgezonderd F: Nationale arbeidskrachtenenquête, S: Loonstructurenenquête.)

Gemiddelde verdiensten per maand van vrouwen als percentage van die van mannen in sommige dienstverlenende sectoren in de EU

	1995	1996	1997	1998	1999
Financiële diensten	68,2	68,4	67,3	66,6	66,5
Hotels en restaurants	82,9	82,4	83,4	83,5	83,1
Zakelijke diensten	75,4	76,2	75,1	75,6	75,5

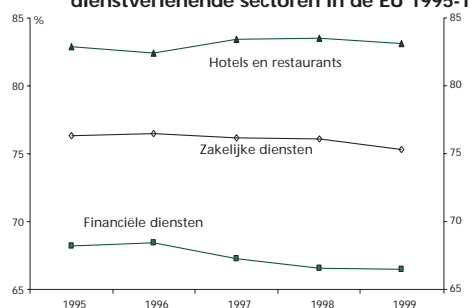
Bronnen: Eurostat – 1) Harmonised statistics on earnings 1999, 2) Structuurstatistieken van de verdiende lonen 1995. De dekking van de gegevens in de dienstensector verschilt per land.

Grafiek 34 Beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen 1997 en 1998

Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie december 2001 (uitgezonderd F: Nationale arbeidskrachtenenquête, S: Loonstructurenenquête.)

Grafiek 35 Gemiddelde verdiensten per maand van vrouwen als percentage van die van mannen in sommige dienstverlenende sectoren in de EU 1995-1999

Bron: Eurostat - Geharmoniseerde loonstatistieken

Levensverwachting met/zonder beperkingen

De levensverwachting blijft stijgen en ligt nu bij 81 jaar voor vrouwen en 75 voor mannen. In alle lidstaten leven vrouwen langer dan mannen. Over de hele EU genomen kunnen vrouwen 66 jaar en mannen 63 jaar zonder beperkingen tegemoet zien.

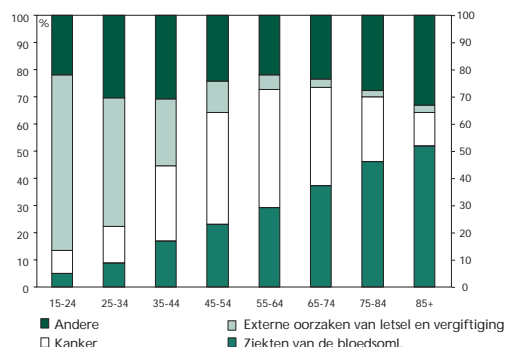
Kernindicator(en).

Kernindicator

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Levensverwachting bij de geboorte, 1999																
Mannen	74,6	74,3	74,0	74,5	75,5	75,3	74,9	73,5	75,5	73,7	75,2	74,4	71,7	73,7	77,1	74,8
Vrouwen	80,9	80,5	78,8	80,6	80,6	82,5	82,3	79,1	81,8	80,5	80,5	80,9	78,9	81,0	81,9	79,7
Levensverwachting zonder beperkingen (bij de geboorte), 1996																
Mannen	63	65	62	63	67	65	60	64	67	61	63	62	59	56	:	61
Vrouwen	66	69	62	69	70	68	63	67	70	64	63	66	61	59	:	62

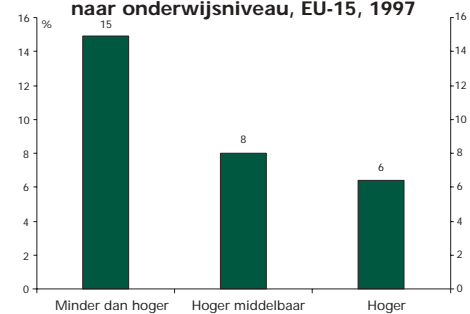
Bron: Eurostat, Sterftestatistieken en EG-huishoudpanel

Grafiek 36 Voornaamste doodsoorzaken naar leeftijdsgroep, EU-15, 1998

Bron: Eurostat - Doodsoorzakenstatistieken

Grafiek 37 Aandeel van de bevolking dat zijn gezondheid als slecht of zeer slecht beoordeelt, naar onderwijsniveau, EU-15, 1997

Bron: Eurostat – EG-huishoudpanel. – UDB, versie september 2001. NB: UK – GCSE 'O'-niveaus zijn ingebrepen in hoger middelbaar onderwijs (ISCED 3).

Ongevallen en werkgerelateerde gezondheidsproblemen

Ongeveer 4,1% van de werkenden in de EU werd in 1998 het slachtoffer van een arbeidsongeval met meer dan drie dagen verzuim tot gevolg, dit is 6,4% als de ongevallen worden meegerekend die niet tot verzuim leidden of tot een verzuim van ten hoogste drie dagen. Vanaf 1994 is het aantal arbeidsongevallen met meer dan drie dagen verzuim met 10% gedaald (de waarde van de index 1994 = 100 was 90 in 1998). In de periode 1998-99 leed per jaar 5,4% van de werknemers aan werkgerelateerde gezondheidsproblemen. In totaal gaan per jaar 500 miljoen werkdagen verloren (150 miljoen door arbeidsongevallen en 350 miljoen door werkgerelateerde gezondheidsproblemen). Het aantal verkeersdoden is sinds 1970 met 44% gedaald, maar toch waren er in 2000 in de EU nog meer dan 40 000 verkeersdoden te betreuren.

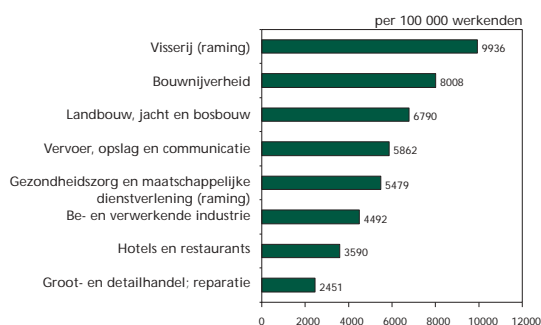
Kernindicator

	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Kwaliteit van de arbeid (ernstige arbeidsongevallen). Op de incidentie (aantal per 100 000 werkenden) gebaseerde index van arbeidsongevallen met meer dan 3 dagen verzuim tot gevolg, 1998 - Index 1994 = 100 (1)																
Totaal	90	116	121	89	79	115	89	96	88	105	91	93	93	88	118	79
Leeftijdsgroep 18-24	74	137	111	97	64	118	97	100	94	110	96	115	:	94	111	74
Leeftijdsgroep 45-54	97	132	130	98	78	111	88	90	82	107	92	92	:	95	108	73

(1) Uitgezonderd IRL en A: 1996 = 100.

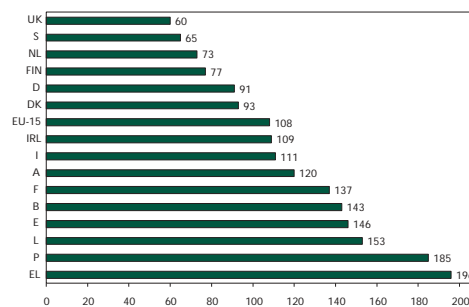
Bron: Eurostat – Europese Statistiek van arbeidsongevallen (ESAO)

Grafiek 38 Arbeidsongevallen naar sector, EU-15, 1998

Bron: Eurostat – Europese Statistiek van arbeidsongevallen (ESAO)

Grafiek 39 Aantal verkeersdoden per miljoen inwoners, 2000

Bron: Eurostat - Vervoersstatistieken
EL, IRL, I en L: ramingen op basis van nationale bronnen.

Sociale kernindicatoren per lidstaat

N°	Kernindicator	Eenheid	Jaar	EU-15	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
3	Grijze druk	%	2000	24	26	22	24	26	25	24	17	27	21	20	23	23	22	27	24
4	Migratiesaldo	per 1000 inw.	2000	2,0	1,6	1,8	2,5	2,1	1,0	0,8	5,3	2,0	10,9	2,8	2,4	1,0	0,7	1,5	2,8
5	Vroegtijdige schoolverlaters die geen verder onderwijs of scholing volgen	%	2000	20*	12	12	15	17	28	13	19*	29	17	17	11*	43	10	8	:
6	Levenslang leren (deelname van volwassenen aan onderwijs en opleiding)	%	2000	8	7	21	5	1	5	3*	5*	5	5	16	8*	3*	20	22	21
7	Arbeidsparticipatiegraad	%	2000	63,2	60,5	76,3	64,8*	55,7	54,8	62,0	65,2	53,7	61,7*	72,9	68,2	68,3	67,3	70,8	71,5
8	Arbeidsparticipatiegraad van ouderen	%	2000	37,5	25,0	54,6	37,4	39,0	36,6	29,3	45,1	27,3	27,2	37,9	29,2	51,7	41,2	64,3	50,5
9	Werkloosheidspercentage	%	2000	8,2	7,0	4,7	7,9	11,1	14,1	9,5	4,2	10,5	2,4	3,0	3,7	4,1	9,8	5,9	5,5
10	Aandeel werklozen in de jongerenpopulatie	%	2000	7,8	6,5	5,3	4,6	11,3	11,4	7,1	3,3	11,8	2,5	4,0	2,9	4,2	11,1	5,5	8,3
11	Percentage langdurige werklozen	%	2000	3,6	3,8	1,0	4,4	6,1	5,9	3,7	1,6	6,3	0,7	0,8	1,0	1,6	2,8	1,7	1,5
12	Uitgaven voor sociale zekeheid als percentage van het BBP	%	1999	27,6	28,2	29,4	29,6	25,5	20,0	30,3	14,7	25,3	21,9	28,1	28,6	22,9	26,7	32,9	26,9
13	Aandeel van de ouderdoms en nabestaandenuitkeringen in de totale sociale uitkeringen als percentage van de totale sociale uitkeringen	%	1999	46,0	43,0	38,0	42,1	50,7	46,2	44,2	25,2	64,0	41,4	41,5	47,4	43,7	35,1	39,5	46,1
14	Inkomensverdeling (verhouding S80/S20)	Verhouding	1998	5,4	5,8	2,7	4,8	6,5	6,8	4,7	5,3	5,9	4,6	4,4	3,8	7,2	3,0	3,4	5,7
15a	Armoederisico voor sociale overdrachten	%	1998	26	28	26	24	23	25	28	33	23	26	21	25	27	27	30	33
15b	Armoederisico na sociale overdrachten	%	1998	18	16	9	16	22	19	18	17	20	12	12	13	20	8	10	21
16	Personen in werkloze huishoudens	%	2000	4,5	4,5	:	4,7	4,2	5,1	5,5	6,6	5,0	0,9	1,1	2,4	1,2	:	:	3,9
17	Aandeel vrouwen in nationale parlementen	%	2001	23	23	38	32	9	28	10	13	11	17	35	28	20	37	44	18
18	Arbeidsparticipatiegraad van vrouwen	%	2000	54,0	51,5	71,6	57,1*	41,2	40,3	55,1	54,1	39,6	48,6*	63,6	59,5	60,3	64,3	69,3	64,8
19	Verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen	%	1998	84	93	90	81	87	86	88	80	91	83*	79	79	94	82*	82	76
20a	Levensverwachting bij de geboorte - mannen	Jaren	1999	74,6	74,3	74,0	74,5	75,5	75,3	74,9	73,5	75,5	73,7	75,2	74,4	71,7	73,7	77,1	74,8
20b	Levensverwachting bij de geboorte - vrouwen	Jaren	1999	80,9	80,5	78,8	80,6	80,6	82,5	82,3	79,1	81,8	80,5	80,5	80,9	78,9	81,0	81,9	79,7
20c	Levensverwachting zonder beperkingen (bij de geboorte) mannen	Jaren	1996	63	65	62	63	67	65	60	64	67	61	63	62	59	56	:	61
20d	Levensverwachting zonder beperkingen (bij de geboorte) vrouwen	Jaren	1996	66	69	62	69	70	68	63	67	70	64	63	66	61	59	:	62
21	Kwaliteit van de arbeid (ernstige arbeidsongevallen)	Indexpunten (1994 = 100)	1998	90	116	121	89	79	115	89	96*	88	105	91	93*	93	88	118	79

* = Zie toelichting in het desbetreffende portret. Het cijfer kan van een ander jaar zijn of anderszins aan beperkingen onderhevig.

Toelichting op de kernindicatoren

- 3 In de EU bedroeg het aantal 65-plussers in 2000 24% van de bevolking in de werkende leeftijd (15-64-jarigen).
- 4 Het migratiesaldo in de EU lag in 2000 bij 2,0 per 1000 inwoners.
- 5 In 2000 had 20% van de 18-24-jarigen in de EU het onderwijssysteem verlaten met hooguit lager middelbaar onderwijs.
- 6 In 2000 had 8% van de bevolking van de EU tussen 25 en 64 jaar de laatste vier weken onderwijs of scholing gevolgd.
- 7 63,2% van de EU-bevolking tussen 15 en 64 jaar had in 2000 werk.
- 8 37,5% van de EU-bevolking tussen 55 en 64 jaar had in 2000 werk.
- 9 8,2% van de Europese beroepsbevolking (werkenden en werkzoekenden) was in 2000 werkloos.
- 10 7,8% van de EU-bevolking tussen 15 en 24 jaar was in 2000 werkloos.
- 11 3,6% van de Europese beroepsbevolking (werkenden en werkzoekenden) was in 2000 minstens één jaar werkloos.
- 12 In 1999 maakten de socialezekerheidsuitgaven in de EU 27,6% uit van het bruto binnenlands product (BBP).
- 13 In de hele EU vormen de ouderdoms- en nabestaandenuitkeringen de grootste post van de socialezekerheidsuitgaven (46,0% van de totale uitkeringen in 1999).
- 14 Over de hele EU genomen ontving de minst verdienende 20% van de bevolking in 1998 8% van het totale inkomen, terwijl 39% naar de meest verdienende 20% ging, dat is 5,4 maal zoveel.
- 15a Over de hele EU genomen zou voor de sociale overdrachten 26% van de bevolking in 1998 onder de armoedegrens hebben geleefd.
- 15b Over de hele EU genomen leefde na de sociale overdrachten 18% van de bevolking in 1998 feitelijk onder de armoedegrens.
- 16 Over de hele EU genomen woonde 4,5% van de mensen in actieve huishoudens (d.w.z. ten minste één persoon maakt deel uit van de beroepsbevolking) in 2000 in werkloze huishoudens, d.w.z. niemand in het huishouden werkte.
- 17 Over de hele EU genomen werd 23% van de zetels in de nationale parlementen (of Lagerhuis) in 2001 ingenomen door vrouwen.
- 18 Van de vrouwelijke EU-bevolking tussen 15 en 64 jaar werkte in 2000 54,0%.
- 19 Over de hele EU genomen bedroegen de gemiddelde brutoverdiensten per uur van vrouwen in 1998 84% van die van mannen. De populatie omvat alle werknemers in loondienst tussen 16 en 64 jaar die 15 uur of meer per week werken.
- 20a De gemiddelde levensverwachting bij de geboorte van een man in de EU was in 1999 74,6 jaar.
- 20b De gemiddelde levensverwachting bij de geboorte van een vrouw in de EU was in 1999 80,9 jaar.
- 20c Gemiddeld kan een man in de EU 63 jaar zonder beperkingen tegemoet zien (gegevens 1996).
- 20d Gemiddeld kan een vrouw in de EU 66 jaar zonder beperkingen tegemoet zien (gegevens 1996).
- 21 Over de hele EU genomen gebeurden er in 1998 10% (100-10=90) minder arbeidsongevallen (met meer dan drie dagen verzuim tot gevolg) per 100 000 werkenden dan in 1994.

Eurostat Data Shops

Belgique/ België

Eurostat Data Shop Bruxelles/Brussel
Planistat Belgique
 Rue du Commerce 124
 Handelsstraat 124
 B-1000 Bruxelles/Brussel
 Tel. (32-2) 234 67 50
 Fax (32-2) 234 67 51
 E-mail: datashop@planistat.be
<http://www.datashop.org/>

Gesproken talen:
 ES, DE, EN, FR

France

INSEE Info service
Eurostat Data Shop
 195, rue de Bercy
 Tour Gamma A
 F-75582 Paris Cedex 12
 Tel. (33) 1 53 17 88 44
 Fax (33) 1 53 17 88 22
 E-mail: datashop@insee.fr
 Member of the MIDAS Net

Gesproken talen:
 FR

Danmark

DANMARKS STATISTIK
Bibliotek og Information
Eurostat Data Shop
 Sejrøgade 11
 DK-2100 København Ø
 Tlf. (45) 39 17 30 30
 Fax (45) 39 17 30 03
 E-mail: bib@dst.dk
<http://www.dst.dk/bibliotek>

Gesproken talen:
 DA, EN

Italia - Roma

ISTAT
Centro di informazione statistica
— Sede di Roma
Eurostat Data Shop
 Via Cesare Balbo, 11a
 I-00184 Roma
 Tel. (39) 06 46 73 31 02/06
 Fax (39) 06 46 73 31 01/07
 E-mail: dipdiff@istat.it
 Member of the MIDAS Net

Gesproken talen:
 IT

Deutschland

Statistisches Bundesamt
Eurostat Data Shop Berlin
 Otto-Braun-Straße 70-72
 (Eingang: Karl-Marx-Allee)
 D-10178 Berlin
 Tel. (49) 1888-644 94 27/28
 Fax (49) 1888-644 94 30
 E-Mail: datashop@destatis.de
<http://www.eu-datashop.de/>

Gesproken talen:
 DE, EN

Italia - Milano

ISTAT
Ufficio regionale per la Lombardia
Eurostat Data Shop
 Via Fieno, 3
 I-20123 Milano
 Tel. (39) 02 80 61 32 460
 Fax (39) 02 80 61 32 304
 E-mail: mileuro@tin.it
 Member of the MIDAS Net

Gesproken talen:
 IT

España

INE
Eurostat Data Shop
 Paseo de la Castellana, 183
 Oficina 011
 Entrada por Estébanez Calderón
 E-28046 Madrid
 Tel. (34) 91 583 91 67
 Fax (34) 91 579 71 20
 E-mail: datashop.eurostat@ine.es
<http://www.datashop.org/>
 Member of the MIDAS Net

Gesproken talen:
 ES, EN, FR

Luxembourg

Eurostat Data Shop Luxembourg
 BP 453
 L-2014 Luxembourg
 4, rue Alphonse Weicker
 L-2721 Luxembourg
 Tél. (352) 43 35-2251
 Fax (352) 43 35-22221
 E-mail: dslux@eurostat.datashop.lu
<http://www.datashop.org/>
 Member of the MIDAS Net

Gesproken talen:
 ES, DE, EN, FR, IT

Nederland	<p>STATISTICS NETHERLANDS Eurostat Data Shop — Voorburg Postbus 4000 2270 JM Voorburg Nederland Tel. (31-70) 337 49 00 Fax (31-70) 337 59 84 E-mail: datashop@cbs.nl</p> <p>Gesproken talen: EN, NL</p>	United Kingdom	<p>Eurostat Data Shop Office for National Statistics Room 1.015 Cardiff Road Newport South Wales NP10 8XG UK Tel: (44) 1633 813369 Fax: (44) 1633 813333 E-mail: eurostat.datashop@ons.gov.uk</p> <p>Gesproken talen: EN</p>
Portugal	<p>Eurostat Data Shop Lisboa INE/Serviço de Difusão Av. António José de Almeida, 2 P-1000-043 Lisboa Tel. (351) 21 842 61 00 Fax (351) 21 842 63 64 E-mail: data.shop@ine.pt</p> <p>Gesproken talen: EN, FR, PT</p>	Norge	<p>Statistics Norway Library and Information Centre Eurostat Data Shop Kongens gate 6 Boks 8131 Dep. N-0033 Oslo Tel. (47) 21 09 46 42/43 Fax (47) 21 09 45 04 E-mail: Datashop@ssb.no</p> <p>Gesproken talen: EN, NO</p>
Suomi/Finland	<p>STATISTICS FINLAND Eurostat DataShop Helsinki Tilastokirjasto PL 2B FIN-00022 Tilastokeskus Työpajakatu 13 B, 2. kerros, Helsinki P. (358-9) 17 34 22 21 F. (358-9) 17 34 22 79 Sähköposti: datashop@stat.fi http://tilastokeskus.fi/tk/kk/datashop/</p> <p>Gesproken talen: EN, FI, SV</p>	Schweiz/ Suisse/ Svizzera	<p>Statistisches Amt des Kantons Zürich Eurostat Data Shop Bleicherweg 5 CH-8090 Zürich Tel. (41-1) 225 12 12 Fax (41-1) 225 12 99 E-mail: datashop@statistik.zh.ch http://www.statistik.zh.ch</p> <p>Gesproken talen: DE, EN</p>
Sverige	<p>STATISTICS SWEDEN Information service Eurostat Data Shop Karlavägen 100 Box 24 300 S-104 51 Stockholm Tfn (46-8) 50 69 48 01 Fax (46-8) 50 69 48 99 E-post: info@scb.se http://www.scb.se/info/datashop/eudatashop.asp</p> <p>Gesproken talen: EN, SV</p>	USA	<p>HAVER ANALYTICS Eurostat Data Shop 60 East 42nd Street Suite 3310 New York, NY 10165 Tel. (1-212) 986 93 00 Fax (1-212) 986 69 81 E-mail: eurodata@haver.com</p> <p>Gesproken talen: EN</p>

Op de homepage van Eurostat
www.europa.eu.int/comm/eurostat/
 is een bijgewerkte lijst van de
 Eurostat Data Shops te vinden